

Vară

Ierburii și liniște, pentru odihnă
Ochiului și-azului, în jur.
Pădurea, — biserică de tihnă,
Cerule, — biserică largă de azur.

Copacii sunt niște frați care cântă
Bucuria că ne văd alături,
Pe noi pe care iarna ne nspăimântă,
Cu limpezimea rece din omături...

A fost un fără-de-amintire-vis
Suferința verdului ascuns.
Acum, când porțile verii s'au deschis.
Nu se pot bucura îndeajuns.

Cântați, găze pierdute
Prin firicelele ierburii fragede!
Cântecul vostru trage de
Clopotele sufletului, nevăzute...

Peste o zi nu veți mai cânta,
Măine 'ndemnătorul nu va mai fi,
Și, poate — o Noapte ne va cerceta,
După care nu se va mai naște zi...

ȘTEFAN STANESCU

Poesie pas morte!

de ION BIBERI

Experiența pe care am făcut-o în primăvară în tovărășia scriitorilor grupați în jurul „Universului literar”, cu prilejul ultimei șezători ținute la Craiova, ne-a părut a avea un tălc deosebit, depășind hotarele unei regiuni și al unui moment, pentru a vădi însăși legăturile ce unesc marea publică cu poezia și, în genere, cu viața literară.

De câțiva ani ni se semnalează cu insistență dănuirea îngrijorătoare a unei „crize a cărții”. Editorii și scriitorii afirmă că nu se citește, că marea publică, solicitată de alte nevoi, a pierdut obișnuința lecturii și nevoia răgazului spiritual prin mijlocirea cărții; librării, de altă parte, confirmă puținul interes pe care lectorul mijlociu îl are pentru volumul de poezie. Dacă, se afirmă în deosebire, romanele și cărțile de doctrină politică sau tratând probleme cu conținut social au ecou imediat în masa mare a cititorilor, poezia și eseuul sunt din ce în ce mai puțin cercetate.

Este această observație formularea unei realități obiective, a unei îndepărtări reale a cititorilor față de poezie, a unei incuriozități desăvârșite față de ritmul și imaginea poetului?

Până la participarea noastră la șezătoarea dela Craiova eram inclinați de a o crede. Asistarea la câteva șezători literare, acum câțiva ani, ne întărise de altminteri în această convingere. Fusesem de față la ședințe publice în care comuniunea între scriitor și public nu se făcuse. Era din vina scriitorilor care în alegerea textelor sau poezilor fuseseră călăuziți de principiul unui estetism rafinat și ermetic, sau era în cauză carenta și lipsa de vibrare a unui public neindestulător format? Nu putusem preciza, dar rămăsesem cu impresia unor ședințe convenționale, în care lecturile erau făcute mașinal, aproape din obligație, și în care ascultarea fusese politicoasă, atentă și rece. Urmase apoi o despărțire în care fiecare plecase așa cum venise, neîmbogățit și neîmpresionat, purtând cu sine amintirea unei ședințe convenționale.

Ședința la care am asistat la Craiova și în care întovărășiam pentru prima oară pe colegii dela „Universul literar”, avea să ne reveleze o altă situație: poeții, care la apariția lor pe scenă stabileau în sală o comuniune spirituală desăvârșită prin mijlocirea muzicii și imaginii; o sală care participa efectiv și entuziast la spovedania poetului subliniind sfârșitul poemelor cu aplauze și obligând pe poeți să revină pe scenă pentru a relua recitarea; o curiozitate deschisă a publicului care se adapta cu ușurință perindării de manifestări literare, dela expunerea teoretică a conferinței la lirismul direct, dela proza poetică la acidularea epigramei, și dela proza viguroasă cu substrat folkloric la schița umoristică. Nici unul dintre scriitorii care s'au prezentat în fața acestui public înțelegător și cu o înținsă vibrare emoțională nu a citit în fața unui auditor distrat. Nimic nu obosise auditorul: nici programul prea încărcat, nici durata șezătorii, prelungită peste orele prevăzute. Iar la ieșirea din sală, scriitorii au fost întâmpinați de mulțimea entuziastă. Era ceva spontan și sincer, nepregătit, tineresc.

Dar nu eram al capătul experienței. Câteva ore mai târziu, vizitând pe unul din foștii noștri profesori care ținuse să cinstască cu prezența lui șezătoarea noastră, am fost prezentat fetei profesorului, o elevă în clasa ultimă a liceului. Văzându-ne singur, tânăra fată își arată dezamăgirea. Se aștepta să vadă pe poeți. Vorbind despre poeți, a dat cuvântului o înținare, în același timp entuziastă și respectuoasă. Am înțeles atunci prestigiul de care poetul se bucură într-o anumită categorie de cititori. El apărea ca o ființă de execuție, un profet sau un vizionar, impunând printr-o simțire nouă și prin putința de înjghebare a unei muzici noi.

Priveam în timpul acestei scurte vizite, încăperea de reculegere și meditație a fostului meu dascăl, cu biroul încărcat de cărți noi, cu biblioteca masivă, cu atmosfera de liniște din jur. Pretutindeni, în acest oraș am întâlnit aceeași viață spirituală afirmată, aceeași dragoste de carte, dar mai ales, aceeași admirație pentru poeți și poezie. Există deci în România, fără nici o puțință de îndoială, un public cititor deschis tuturor experiențelor literare și urmărind cu pasune toate manifestările spirituale ale noilor generații de scriitori. Aceștia din urmă pot fi siguri că sunt citiți de o elită de cărturari, care știe să le prețuiască și eforturile și noutatea. Impotriva

(Urmare în pag. 7-a)

G. Petrașcu

Pe lângă mare

Cu privire la Aloysius Bertrand

de SIMION STOLNICU

Numele acestui autor al cărui volum de poeme în proză „Gaspar de la nuit” a apărut prin 1841, cu o prefață a lui Sainte-Beuve, revenea destul de des în critica noastră literară de acum 5—6 ani. Asta cu prilejul desbaterilor în jurul poeziei moderniste.

Aloysius Bertrand a putut fi alăturat prin fantezia lui oarecum desușiată și prin nefericire cu Gérard de Nerval. Amândoi sunt un fel de prepedicari himerici cari presimt, adulmecă ținuturile imateriale, dincolo de apele acheronice ale unei noi poezii.

Dar acest delicios poet al lui „Gaspar”, anticipator printr-o simplă aluzie poate, al acelor „limbes” înalte reședințe ale substanțelor, nu-l un autor prea citit. Să dai mult cu multul și nu-l afli în librăriile bucureștene... Un poet de valiză diplomatică...

Am avut o satisfacție de răsunare gasindu-l, astăvară, cartea expusă în toate vitrinele librărilor dela Dijon. Din păcate, satisfacția nu putea fi întreagă pentru un amator de poezie fiindcă vicii cetățeni ai acestui oraș putred de epocă aveau și un scop terestru:

Bertrand, autor dijonez „cel puțin prin adopțiune” cum afirmă Thibaudet, face parte dintre scriitorii buni și pentru a stimula turismul în districtul Côte-d'Or căruia a știut

să-i evocă neasemuitele frumuseți artistice ale vremurilor medievale.

L-am găsit acolo, în frunte, alături de Huysmans. Apropiere de vitrina, firește, având la baza același interes. Totuși o apropiere ferocă. Atât unu cât și celălalt se ocupă de vestita Chartreuse de Champmol unde au fost îngropări câțiva auci, începând cu Filip Inarșneful care a și jondat-o în anul 1363.

Huysmans studiază nepărtinitor monumentul proiectat din grădina acestei biserici. Ajunge să ne convingă de superioritatea sculptorului Claus Sluter iară a ne lăsa cât de puțin impresia unui critic de artă ci a unui literat deplin.

Insă Bertrand, se îngrijește mai mult de restaurarea poetică a bogatei biserici, amputată, însă de muceca Revoluției. Aceasta distrusese totul: lemniaria de Irlanda, covoarele lucrate în fir de aur, perdelele din șofie de Cypru și Damasc, capetele umbrelor de j.gurine de vorru...

Bertrand rămâne poetul elegiac al groazei maturări iconoclaste. Un frate al lui s'ar putea ivi astăzi în Spania lui Franco.

În seria unor asemenea profanări se înscrie și jafatul unui jarmacist din aceeași timp ai Revoluției care a dat jos, cu ciocanul, toate figurile de sfinți și ingeri din portalul imens al catedralei poaboe dela Dijonului „Notre Dame de Bon Espoir”.

Dupăcum se știe, atari sculpturi în piatră nu se desprind ușor ca niște cizburi de rindunica și aici trebuie admirată vitejia apotocăruului „estet”.

... Gasparul nopții este dar o stație a secolului 19 care se plimă dealungul triztelor vestigii dijoneze cu torța lirismului.

Și odihnește fruntea pe a cele coburi de pernă de sub capetele jumerarilor statui ale prinților. Se trezește „n interioroale acestora drapate în aur violet.

Toată lumea isteată și măiastră a Burgundiei unde tapiseriile păstrează roșul caracteristic, trecut printr-o „ușoară nvinețire” a vinurilor iocului, a fost fericirea vieții lui Aloysius Bertrand.

Un romantic bineînțeles. A dovedi romantismul unui scriitor, ține prea mult de ardore dascălilor. Ne vom mulțumi ca remarcăm faptul că un Victor Hugo avea nevoie să emigreze în peninsula lui Ruy Bias spre a găsi contrastele de culoare inerente sufletului romantic.

Aloysius Bertrand le-a aflat în evocație, dar în limitele lumii franceze de pe malurile Saonei în patria lui Bossuet și a sublimului Rameau.

... Cine poate uita clarul diminețelor dijoneze, când lumina de vară îndăiază frunzișul fraged și simultan, mareștia cioturoasă a domurilor bătrâne de câte 7-800 ani!... Cîpele când se confundă proșpeții dela Dumnezeu cu aceea a mării arte din timpuri sub negreala criptogamelor. Sentimentul acesta e foarte frecvent în „Gaspar”.

Talentul de pictor al detaliului îl apropie de flamanzi, dar poate și de maestrul spaniol, în ai căror arbori „fructele sunt diazane” cum scria deunăzi un critic francez cu prilejul expoziției dela Geneva cuprinzând tablourile refugiate dela Prado.

Lucrătura migăloasă, lumina gradată ușor ca prin lentile de ceață asupra fiecărui obiect, maniera asta muzicală, flamană, o găsim și la Huysmans.

Cestălată tovarăș de plimbare la Dijon e stăpânit însă, totodată, de nu știu ce înclinare pentru heraldică, în beția amănuntului.

Doar melodiile ei stranii, ecouri de abis, Ajung până la îndureratul, neînțeleșul vis Ce tânjește uitat lângă margini de slavă, Sorbind adânc din dumnezeiasca otravă.

Doar melodiile ei stranii, ecouri de abis, Ajung până la îndureratul, neînțeleșul vis Ce tânjește uitat lângă margini de slavă, Sorbind adânc din dumnezeiasca otravă.

Doar melodiile ei stranii, ecouri de abis, Ajung până la îndureratul, neînțeleșul vis Ce tânjește uitat lângă margini de slavă, Sorbind adânc din dumnezeiasca otravă.

Doar melodiile ei stranii, ecouri de abis, Ajung până la îndureratul, neînțeleșul vis Ce tânjește uitat lângă margini de slavă, Sorbind adânc din dumnezeiasca otravă.

Doar melodiile ei stranii, ecouri de abis, Ajung până la îndureratul, neînțeleșul vis Ce tânjește uitat lângă margini de slavă, Sorbind adânc din dumnezeiasca otravă.

Doar melodiile ei stranii, ecouri de abis, Ajung până la îndureratul, neînțeleșul vis Ce tânjește uitat lângă margini de slavă, Sorbind adânc din dumnezeiasca otravă.

Doar melodiile ei stranii, ecouri de abis, Ajung până la îndureratul, neînțeleșul vis Ce tânjește uitat lângă margini de slavă, Sorbind adânc din dumnezeiasca otravă.

Sinteză de spirit și de viață

— Reconstituire cronologică —

de NICOLAE ROȘU

20 DECEMBRIE 1849: pe o Psaltire cu foile îngălbenite de vreme, Gh. Eminovici tatăl poetului, notează: „Astăzi, 20 Decembrie anul 1849, la patru ceasuri și cincisprezece minute europienești, s'au născut fiul nostru Mihai”.

Natura, codrul, dealurile Moldovei, diminețele vapoaroase, crepusculul melancolic, viața de țară cu al ei farmec patriarhal, povestirile bătrânilor, legendele și basmele, torc firul de aur și himere al primei copilării; cronicile bătrâne și literale chirilice învățate din ceasloavele tatălui său, îmugurese magia graiului românesc. Anii copilăriei la Ipotești.

1858 TOAMNA — 1860: elev la școala greco-orientală, National-Haupt-Schule din Cernăuți, la Arune Pumnul. Silișta la învățătură, cu deosebire la limba română și germană. Prima fugă dela școală către Ipotești năzuințelor romantice. Toamna 1860, tatăl său îl înscrie la K. K. Ober-Gymnasium la Cernăuți. Este găzduit la Nicolae Dzierzick. Apreciat ca povestitor între școlari, fire blândă și tainică. Nu învață la matematici: „N'ajunsesem nici la vârsta de douăzeci de ani să știu tabla pitagoreică”, — va spune el mai târziu. Pasionat de istorie, mitologie, de cărți bătrâne, și poate chiar de istoria latină. Ingenioasă fantezie a gramaticilor ardeleni. Prețuit de Neugebauer, prof. de istorie și iubit de Arune Pumnul.

1862, PRIMĂVARA: fuge dela școală, străbate pe jos drumul până la Mihăileni, trece clandestin granița, și după o cale lungă și istovitoare călcată cu piciorul, ajunge la Ipotești. Prins de tatăl său și dojenit cu asprime, este dus cu deasla la Cernăuți dar rămâne repetent.

1863: șters din cataloage la 16 Aprilie. Vara la Ipotești, la învățătură particulară, dar mai cu seamă pasionat de lecturi, hălăduind prin codri și doinind dorul basmelor strămoșesti. I se respinge cerșea de a obține o bursă la liceul din Botoșani.

1864: din nou la Cernăuți. Trupa Fani Tardini dă o serie de spectacole dramatice. Mihai Eminescu este nelipsit, cu bilete obținute dela I. G. Sbierea. Pleacă trupa, dispăre și Eminescu din Cernăuți. Rătăcește pela Botoșani, Brașov, pe urmele și poate chiar în tovărășia trupei de actori. Când la Cernăuți, când cu trupa, când la Ipotești, apoi copiat la tribunalul din Botoșani. Hoinar prin neștiute locuri, dar obține certificatul de cl. III. Astfel se încheie anul 1865.

1866: primele poezii. 12 IANUARIE 1866: moartea lui Arune Pumnul. M. Eminescu scrie poezia „La moartea lui Aron Pumnul”, și publică pentru prima oară stănețelă închinată magistrului său.

25 FEBRUARIE 1866: publică în revista „Familia” a lui Iosif Vulcan poezia „De-aș avea...”.

Iosif Vulcan îi schimbă numele din Eminovici în Eminescu. Părăsește Cernăuții, scrie poezia „La Bucovina”, pleacă la Blaj la studii. Acolo, bătrânii îl fermecau cu povestirile lor inspirate de duhul folclorului, tinerii camarazi îl iubeau și îl stimau. Vreme de bogăție poetică, de studii temeinice în bibliotecă, de prietenii devotate.

1867—1868: la București, apoi întâlnire cu Iorgu Caragiale la Giurgiu, unde culcat în fân într-un grajd, citea pe Schiller. Suffer la trupa lui Pascali, sufer la Teatrul Național. Viață de boem, cu privațiuni lesne de suportat și cu irizări de idealism romantic. Dragoste cu actrița Eufrosina Popescu. Actor în interpretarea ciobanului din Răzvan și Vidra.

1869: studii de folclor; turneu prin țară cu trupa Pascali. Ajuns la Botoșani este descoperit de tatăl său și adus iarăși la Ipotești. Dar tânărul Eminescu avea 20 ani, și prin ce mijloace s'ar mai fi putut înlănti în jurul lui tutele părintească? Toamna este trimis de tatăl său la studii la Viena.

1870 LA VIENA: studii de filosofie, drept și chiar auditor al cursurilor de medicină legală. Filosofia antică și modernă, filosofia indiană îl preocupă cu deosebire. Prietenie cu Ion Slavici. Se încheagă personalitatea poetului și a gânditorului.

1870: Iacob Negruzzi primește la Iași poezia lui Mihai Eminescu „Venere și Madonă”. Titu Maiorescu o citește la „Junimea” și membrii societății în frunte cu Vasile Pogor omagiază un mare poet încă necunoscut. La 15 A. prilie apare în „Convorbiri Literare”.

Apoi „Epigonii”. Corespondență cu Iacob Negruzzi, apoi amicitie cu el la Viena.

15 AUGUST 1870: se împlinesc 400 ani dela înmormântarea Mănăstirii Putna. Ion Slavici și Mihail Eminescu organizează slăvirea luminatului Voevod. Manifestări naționaliste, articole și conferințe în cercul studențesc dela „România Jună”. Războiul franco-german intrerupe planurile de sărbătorire, Slavici pleacă la manevre și Eminescu la Ipotești dar la

15 AUGUST 1871: are loc la Putna sărbătorirea proiectată și făurirea idealului de apoteozare a trecutului istoric. Ciocniri cu poliția și concurență cu evreii, apoi Congresul. Se infiripă relațiunile cu junimiișii: Titu Maiorescu, Vasile Pogor, A. D. Xenopol, Samson Bodnărescu.

1871—1872: din nou la studii la Viena.

1872: prietenie și dragoste cerebrală cu Veronica Micle.

Apoi la Iași, la „Junimea”. Primire vrednică de dimensiunile spirituale ale poetului. Citește romanul „Sărmanul Dionis”, care apare în „Convorbiri Literare”, Deasemeni „Egipetul” și „Cugetările sărmanului Dionis”. Faima și autoritatea poetului se consacră.

1872—1874: student la Berlin. Studii de istorie, filosofie și logică. Prietenia cu Titu Maiorescu. Este ajutat de acesta și i se propune o catedră de filosofie la Universitatea din Iași. — Iubire carnală cu Veronica Micle. Mângăieri demonice și purități angelice.

1874 TOAMNA: la Iași. Director al Bibliotecii centrale numit de Titu Maiorescu, atunci ministru de instrucțiune. Prietenie strânsă cu Vasile Pogor și Samson Bodnărescu. Hoinăreli prin mahalalele și înconjurimile Iașului. Legături spirituale cu Vasile Conta și Lambrior. Lector oficial al Junimii după plecarea lui Titu Maiorescu la București. Neînțele de „caracudă”, iubit și stimat de ceilalți. Publică poezia „Împărat și Proletar”.

(Urmare în pag. 6-a)

Chin și har

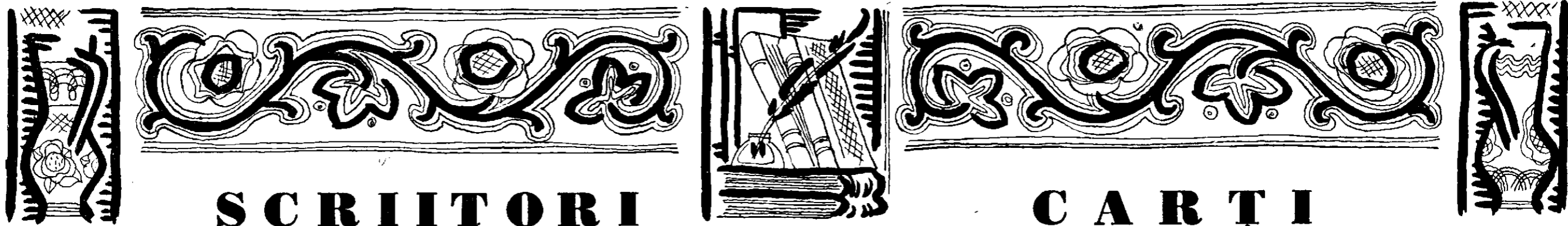
Tămăduitoarele margini de slavă, Trec fără leac prin zarea mea bolnavă. Privirile preling peste stinse-aurori O lumină vestedă de palizi sori.

Gândul pălpăie lângă imagini neînchegate Ca un duh de ape peste himere înecate. Va mai zări prin ceață — când s'o 'nalță, liană — Pe străvezia și chinuitoarea Fata-Morgană?

Doar melodiile ei stranii, ecouri de abis, Ajung până la îndureratul, neînțeleșul vis Ce tânjește uitat lângă margini de slavă, Sorbind adânc din dumnezeiasca otravă.

AUREL CHIRESCU

(Urmare în pag. 7-a)

SCRITORII CRONICA LITERARA A CARTII

de CONSTANTIN FANTANERU

În poezie, imaginile stăpânesc cu drepturile unei întâietăți întemeiate pe natura creatoare a limbajului. Ceea ce se numește pentru prima oară în grai, ceea ce capătă la început existență prin sonoritate și materie concretă, este poezie. Noi nu cunoaștem însă clipa când s'a spus întâia dată câmpurilor câmpii, frunzelor frunze, cerului albastru, cer albastru, etc.

Graiul nu-l născocim fiecare de la început, ci îl moștenim. În graiul moștenit iar nu creat, imaginile își păstrează însă cu greu vechea lor stăpânire, ca niște proprietari demodați, fără autoritatea de a-și impune prestigiul primordial. În vorbirea cotidiană am uitat cu desăvârșire reverența ce se cuvine unor cuvinte ca „pom”, „apă”, „piatră”, „sânge”, „pământ”, „stea”, etc. Nimeni deosebit nu semnifică nici altele ca „fecioară”, „inger”, „mamă”, „părinte”, „ființă”, „Dumnezeu”, etc., etc.

Deaceia, a spune că imaginile constituiesc trupul poeziei, de fapt nu are un sens viu. Se pot întâlni cât de numeroase cuvinte-imagini versificate ingenios, fără ca ele să organizeze poezia, fără a fi poezie. Dece?

Cum se explică neputința imaginilor de a structura poezia, deși ca fenomenalitate, ele sunt indiscutabil obiectul concret al poeziei? Răspunsul se află în legea primordialității: nu își bătuse să organizeze poezia acele imagini cari nu se nasc, întâia oară, în graiul poetic, în momentul când au fost spuse! Când n'au în ele substanța aurorală, de început, a lumii ce se crează, spontană și euforică! Orice poet adevărat tinde spre o viziune aurorală, primordială a unui cosmos plasmuit de el, întâia oară. Cum se vor crea însă întâia oară, cuvinte care au mai fost create? Ce însemnează a numi întâia oară un lucru din lumea fenomenală sau din cea interioară? Se va putea spune „frunză” altfel decât „frunză”, „suferință” altfel decât „suferință”? Nu! „Frunză” va fi tot „frunză” iar „suferință” tot „suferință”, iar ceea ce va căpăta trup existențial întâia oară vor fi sensurile, semnificațiile cari vor întâlni aceste cuvinte și le vor face noi, primordiale. Fiindcă imaginile, și chiar conceptele nu sunt, în stadiul lor actual, din limbaj, decât semne, care anun-

șă ceva, care poartă o legătură de la noi spre univers sau din spre univers spre noi. În ce constă acest tălc al semnelor, se știe prea puțin! El a fost cunoscut de cine a creat întâia dată limbajul, — poporul, neamul, care păstrează dealtminteri, în graiul său, prospețimea aurorală a vorbelor. În folclor graiul reprezintă semne, a căror semnificație se menține vie și operantă. Aici cuvintele sunt semne pe care cel care le pronunță, le spune ca pentru întâia oară, fiindcă este străbătut de intenția lor și trăiește sub eficiența lor magică. Vorbirea folclorică este un ritual de intrare în cosmos, și totdeauna de supunere a acestuia, de îmblânzire și de unificare reală.

În definiția pe care am dat-o aici poeziei, am asimilat ritmul, sonoritățile, armonia, și chiar funcția metaforică unui ritual magic de consolidare cosmică, de unificare a realului universal. Am sprijinit această definiție pe estetica teoretică a d-lui Lucian Blaga, ca și pe creația lui poetică. Am extras apoi din producția lirică a poetului un criteriu de cercetare a poeziei tinere de azi. Ne aflăm acum în fața constatării că poezia nouă de care ne ocupăm, a căzut într'un metaforism abuziv, căruia trebuie să-i opunem o lege a creației în stare și de a explica mecanismul abuzului și de a-l înlătura. Este legea echilibrului, în poezie, dintre cuvinte luate ca simple semne și dintre semnificația lor. Abuzul constă în călcarea acestui echilibru.

În poezie cuvintele au deci o dublă funcție: a limbajului cotidian, și a semnificației analogice. Poetul urmărește semnificația analogică, dar n'are dreptul să înlătura înțelesul conceptual al cuvintelor. Acesta rămâne intact, spre a servi ca mijloc de transmitere, ca o unealtă în ceremonia liturgică. Numai că, același cuvânt, în forma lui lexicală și sintactică normală, poartă o încărcătură magică, pe care spiritul alunecă spre cosmos sau se întoarce din cosmos.

Aparent, în poezie, cuvintele nu înfățișează nimic deosebit; ele nu sunt uneori nici măcar metafore:

*Trece lebăda pe ape
Între trestii să se culce —
Fie-ți ingerii aproape,
Somnul dulce!*

Sublimarea folclorului

Cuvinte uzuale, fără aparență specială, dar a căror excepțională misiune este evidentă, totuși. Ele au o profundă încărcătură analogică; „lebăda”, „apa”, „trestiiile”, „ingerii” și „somnul” stau aici în relația magică, de ritual. Somnul este o stihie cosmică, și la întemeierea lui prezidează îngerii cunosători ai misterului, ca și elementele, etc.

Semnificația așa dar nu se află în metaforă, și nici nu cere stălcirea sensului conceptual al cuvintelor, surpând astfel echilibrul. D. Lucian Blaga arată limpede: „Cât privește metaforismul, amintim cititorilor, că prin acest cuvânt nu înțelegem numai metafora propriu zisă... Izbânzile poeziei nu se datoresc exclusiv „imaginilor” și „metaforei” propriu zise”. Poezia poate să facă loc elementelor conceptuale într'o măsură mai mare chiar de cât s'ar crede. Observația o subliniem știind că ea nu se ciocnește catastrofal cu afirmația de mai înainte: „La misiunea proprie de la poezie este d'ofrir al plus solide du langage et au plus mystérieux du monde le lieu d'une miraculeuse „coïncidence”, și „Or, il n'y a rien qui soit plus certainement dans la nature de la poésie que cet effort vers un mystère indifférent ou rebelle à nos autres activités”, sau: „La poésie concentre l'esprit au plus haut de sa vigilance pour une minute de possession des secrets de l'univers. Elle n'est point prière, mais création; événement non point mystique, mai magique”.

Cunoscând lucrarea d-lui Thierry Maulnier deabia la redactarea acestui al nouălea capitol al studiului nostru întocmit pe baza unui material românesc, să ne fie deci îngăduit să credem cel puțin în oportunitatea punctului nostru de vedere. Este cazul să ne întrebăm, ce răsunet ar fi avut „Artă și valoare” dacă s'ar fi tipărit la Paris? Socotim deci studiul d-lui Maulnier ca bine venit spre a ne întări atitudinea teoretică, și alături de argumentul d-lui Lucian Blaga, vom lua unul asemănător din *Introduction*, spre a arăta în ce sens metaforismul devine abuziv: „Le poète cesse d'être poète à

adesea abia bănuit sau visat suprarrealistic. Onirismul suprarrealist s'a dovedit de mult a fi o isteasă erezie, ca metodă de creație, și a fost la vreme, depășit. Deaceia în cercetarea noastră ne-am oprit la suprarrealism, resursele lirismului tânăr de care ne ocupăm, găsindu-le într'un ogor mai mănos de gândire poetică.

În sprijinul tezei noastre, susținute pe temeiul estetice d-lui Lucian Blaga, vom aduce argumente și din recent apărută: „Introduction à la poésie française”, de Thierry Maulnier, neoprimdune de a ne exprima satisfacția că a fost formulat mai dinainte, la noi, un punct de vedere căruia scriitorul francez îi dă o circulație europeană. În *Introduction* d-lui Maulnier, despre care a apărut recenzia în „Nouvelles littéraires” deabia săptămâna trecută, întâlnim aceeași definiție a poeziei, dată în studiul nostru de substanță românească, cu mult înainte: „La mission propre de la poésie est d'offrir au plus solide du langage et au plus mystérieux du monde le lieu d'une miraculeuse „coïncidence”, și „Or, il n'y a rien qui soit plus certainement dans la nature de la poésie que cet effort vers un mystère indifférent ou rebelle à nos autres activités”, sau: „La poésie concentre l'esprit au plus haut de sa vigilance pour une minute de possession des secrets de l'univers. Elle n'est point prière, mais création; événement non point mystique, mai magique”.

Cunoscând lucrarea d-lui Thierry Maulnier deabia la redactarea acestui al nouălea capitol al studiului nostru întocmit pe baza unui material românesc, să ne fie deci îngăduit să credem cel puțin în oportunitatea punctului nostru de vedere. Este cazul să ne întrebăm, ce răsunet ar fi avut „Artă și valoare” dacă s'ar fi tipărit la Paris? Socotim deci studiul d-lui Maulnier ca bine venit spre a ne întări atitudinea teoretică, și alături de argumentul d-lui Lucian Blaga, vom lua unul asemănător din *Introduction*, spre a arăta în ce sens metaforismul devine abuziv: „Le poète cesse d'être poète à

l'instant ou il sacrifie délibérément le pouvoir du verbe poétique à la seule signification usuelle du langage ou, inversement, la signification usuelle du langage à ce magique pouvoir. Il n'y a langage poétique que là ou la chair miraculeuse du monde se figure dans la dure substance de l'oeuvre, ou le verbe prend possession du monde au delà de la maigre puissance de signifier. Enfermé délibérément dans l'univers logique ou dans l'univers magique, le poète cesse d'être poète, il compose des alexandrins d'école ou des incantations de sorcier. Nous avons admis qu'il n'y a d'oeuvre d'art que là ou il y a coïncidence de lois et de composition de substances hétérogènes; il n'y a de poésie que dans la combinaison et le dépassement des pouvoirs antagonistes du langage. Le poète qui cède à l'une ou l'autre des deux tentations éternelles, se satisfait de créer de simples combinaisons rythmiques de mots qui s'épuisent dans la seule signification, ou se donne, au contraire, un langage entièrement ductile et docile, fait exploser dans un verbe sans résistance l'univers dont il se croit porteur avec ses blocs errants, ses orages, ses nébuleuses, ce poète méconnaît la dignité propre de la poésie qu'il est d'être une des formes les plus hautes de la dialectique humaine, une activité proprement démiurgique, le combat même du cosmos et du verbe” (op. cit. pag. 15).

De un alexandrinism românesc nu poate fi vorba în recenta noastră poezie, ci fenomenul constat de noi a fost tocmai mutarea poeziei din spațiul analizei și al emotivității, în spațiul metafizic al mirării și al misterului. Trecerea s'a făcut cu exclusivitate, nepăzind echilibrul.

Pornind de la stimulul producției lirice a d-lui Lucian Blaga, efectul a fost o înșelare în ceea ce privește natura analogică și abstractă a poeziei, funcția ei magică, ritualistică, și căderea în ceea ce am numit „abstractul-degradat”. Cum a fost cu puțință înșelarea? S'a pierdut din vedere că poezia d-lui Lucian Blaga istorice dintr'o gândire magică și că ea nu este altceva decât o sublimare a folclorului, o reabilitare, spre a spune astfel, o reintegrare a acestuia în suma de

semnificații ce o avea în sufletul popular.

Poetul cult are puțință de a întoarce folclorului viața sa originară. Viziunea sa magică a cosmosului se așterne firească peste niște vechi semne ce așteptau doar să li se dea vibrația încărcăturii lor mistice. Sublimarea folclorului este o mare izbândă a poeziei d-lui Lucian Blaga, și ea înalță podișul liric autohton.

Normal este ca de acum încolo să nu se mai utilizeze folclorul nici pastele, nici ca primitivism rafinat, și cu atât mai puțin ca elocvență culturală. Și nici nu trebuie transpus aidoma, în literatură, căzând în păcatul grav al imitației. Folclorul trebuie înviat, ca într'o poezie ca aceasta de o solidaritate profundă a elementelor:

*Stă în codru fără slavă
mare pasăre bolnavă.
Naltă stă sub cerul mic
și n'o vindecă nimic.
Numai rouă dae'ar
bea cu cenușă scrum de stea.
Se tot uită 'n sus bolnavă
la cea stea peste dumbravă.*

(La cumpăna apelor, pag. 70).

Sufletul popular se manifestă prin toate practicile sale de viață: „Misterul divinității e închipuit ca un ce „ascuns”, ca un ascuns, care, pentru a se putea arăta, are nevoie de haină, de aparențe. Dumnezeu, invizibilul, pentru a se face văzut, e silit să îmbrace forme și culori. Orice lucru e o manifestare a divinității. Divinitatea nici nu se poate manifesta altfel decât prin lucruri, prin forme, prin detalii concrete, prin pitoresc. Dumnezeu își impune pitorescul ca mod de a se arăta. Pitorescul e deci revelație” (Spațiul mioritic, pag. 145).

Pitorescu de care vorbește autorul este al portului țărănesc, al artei ceramice, al sculpturii de la stâlpii caselor și dela troițe, de la unele și obiecte înflorate, etc. etc. Pretutindeni trebuie căutat un Dumnezeu, fiindcă știut este că el se ascunde în orice iese din mâna pioasă a omului care îl dorește. Folclorul cere să fie trecut în spirit, sublimarea lui crează o viziune vie și trează a lumii. Au înțeles acest fapt tinerii poeți cari dau nopților mâini, timpului sânge și stelelor inimă?

Cronica ideilor

DESPRE EROARE

de MIRCEA MATEESCU

În lucrarea sa, foarte valoroasă, „De l'Erreur”, Victor Brochard observă, cu dreptate, că această problemă este în același timp logică și metafizică.

Logică, pentru că eroarea provine mai cu seamă din pretențiunea rațiunii omenești, de atâtea ori exprimată în istoria filozofiei, de a cunoaște dialectic întreaga realitate; metafizică, pentru că eroarea, deopotrivă cu adevărul, are a fi studiată „în sine”, identificându-i, pe cât posibil, originea permanentă, din spiritul omenească.

Cu alte cuvinte, nu este deajuns să afirmăm că eroarea este o privațiune ori o negațiune, vom vedea că această explicațiune dată eroarei suferă serioase critici — dar trebuie s'o privim ca pe un fapt pozitiv al gândirii noastre și, oricât ar părea de paradoxal, să îi atribuim o valoare intrinsecă, o certitudine necesară.

A răspunde că este eroare tot ceia ce nu rezistă ca adevăr, nu însemnează nimic altceva decât un simplu joc de cuvinte. Și aceasta, nu numai pentru că nu putem defini o noțiune prin ceia ce ea nu este, — orice enunțare serioasă având a stabili, ceia ce este un lucru, nu ceia ce nu este — dar o atență analiză a conceptului ne duce la convingerea că eroarea apare, esențial și necesar, pozitiv și metafizic, drept altceva decât ne-adevărul.

Va trebui deci să dovedim existența proprie, ca esență metafizică și necesitate logică, a eroarei, pentru că mai apoi să încercăm o definițiune, potrivit elementelor și condițiilor cari o produc.

O afirmațiune pe care cu greu o poate tăgădui cineva, este aceea că adevărul nu poate fi o stare subiectivă a sufletului. Niciodată nimeni n'a putut pretinde că deține, în exclusivitate și în eternitate, esența adevărului, că ceia ce îl simte, despre sine sau despre altceva în afară de sine, se poate da drept adevărul nezdrcinut al acelei realități. Brochard scrie undeva în lucrarea sa: „dacă sufletul este sigur, nu este ca suflet al cutăruia, individual și determinat, dar în măsura în care reprezintă un obiect și face parte din absolut”.

Prin urmare, anunțând întrebarea: ce este adevărul? va trebui să ținem seama, în răspunsul pe care îl dăm, de aceste caractere primordiale, de obiectivitatea și de vocația absolutistă a adevărului.

În raport cu realitatea, căreia se adresează cognitiv spiritul omului, când vom spune că o cunoaștință ce avem despre lume, este adevărată? Cum și când vom cunoaște adevărul? Deci, ce este adevărul?

Incepem cu adevărul nu pentru că să procedăm prin eliminare, cum vom vedea că a făcut o mare parte dintre cugetătorii lumii vechi, și mulți dintre moderni. Nu pentru că să conchidem că tot ce n'a fost adevăr, rămâne să fie socotit eroare, încercăm să prindem o definițiune a adevărului. De la început, ni s'a părut că eroarea nu este o simplă negație, o privațiune a adevărului. Însă, stabilind esențial, ce este adevărul, tot esențial — și în raport cu

problema cunoaștinței, vom putea gândi ce poate fi eroarea, ca element în sine, cu identitate metafizică proprie.

Întrebarea ultimă la care ajunsesem: ce este adevărul — urmează a fi rezolvată în raport cu ideea certitudinii, a cunoașterii certe.

Acea cunoaștință a noastră (despre realitate) o vom numi adevărată, care este certă.

S'ar părea că am complicat discuția cu o noțiune în plus (certitudinea) în loc să rezolvăm, deadreptul, pe aceia a adevărului. Admițând că adevărul este semnalat de certitudine și eroarea de incertitudine, încă nu am afirmat mare lucru, pentru că profanul se va întreba, elementar: dar certitudinea ce este, când cunoaștem cu certitudine, cum știm că nu ne înșelăm, că nu suntem în eroare?

În sfârșit, definițiunea de mai sus este incompatibilă chiar cu problema eroarei, pentru că am spus că eroarea nu se definește prin negație, afirmând că adevărul este certitudine iar eroarea incertitudine n'am spus nimic despre existența pozitivă a eroarei, nici n'am explicat-o valabil, metafizicește. Va trebui să arătăm că eroare este și ca atare, conferindu-i o „certitudine” și o „valoare” în sine, criteriul incertitudinii este și ilogic și nemetafizic.

Revenim la ipoteza adevărului, încă nerezolvată. Ajunsesem la ipoteza că certitudinea este simptomul obiectiv al adevărului. Și, mai departe, isoanda spiritului, intervenise prompt: când cunoaștem cu certitudine?

Este întrebarea cardinală a oricărui sistem de filozofie, la care nu vom răspunde direct, deci fără să aruncăm, mai înainte, o sumară privire critică asupra câtorva doctrine fundamentale, pe care ni le oferă istoria gândirii.

Pentru că, ceia ce i-a apărut cutărui filozof că poate fi certitudine în cunoașterea realității, deci adevăr inataca-

bil, a fost viu dezmințit și criticat, mai târziu. Este interesant, apoi, de constatat, că unele sisteme vechi, cari păreau definitiv compromise în urma criticelor îndreptărite la care au dat loc — au revenit, sub o nouă formă, la o nouă viață și stimă filozofică, în elaborarea unor cugetători din epoca modernă.

Astfel s'a întâmplat cu doctrina lui Parmenide, atât de asemănătoare, din punctul de vedere al cunoaștinței, cu aceia a lui Spinoza. Amândoi acești gânditori, — deși la epoci foarte diferite, deși sistemul celui dintâi a fost viu criticat de Platon, deși înainte de Spinoza, Descartes se pare că a analizat ca nimeni altul problema adevărului și a eroarei — totuși: anticul Parmenide și prekantianul Spinoza se găsesc pe aceeași linie de afirmațiuni, susținând adevărarea desăvârșită dintre rațiunea omului și realitate.

Pentru Parmenide, problema certitudinii, deci implică aceia a adevărului, capătă o rezolvare simplă, așa zice, despotică și discreționară: omul cunoaște întreaga realitate, și aceasta direct, fără nici un intermediar sau deviațiune spirituală.

Este desigur interesant de constatat că filozofia elenă nu stabilise distincțiunea eu-non-eu, atât de frecventă de elementară, în discuțiunea modernilor; deși această distincțiune, sub o altă formă, o regăsim, cu mult înainte de gândirea elenă, în Vedele indiene. Parmenide afirmă: „Ființa (eul) există, Neființa (non-eu) nu există: nu vei putea ieși niciodată din acest raționament”.

Înțelegem cât de comod refăcea acest gânditor „unitatea” lumii, înțelegem de ce întreaga atitudine a filozofiei elene, inclusiv gândirea lui Platon — care totuși diferă substanțial de sistemul lui Parmenide — menține credința că „tot ceia ce este gândire, există”, deci „rațiunea (gândirea) este

măsura existenței”. Înțelegem, în sfârșit, și susținerea unor Protagoras și Euthydeme că „nimic nu este fals”.

Potrivit acestor doctrine, problema eroarei nu se poate pune nici logic, nici metafizic, pentru că din momentul ce rațiunea omului cuprinde și epuizează cognitiv și cu certitudine, întreaga existență, nu putem vorbi despre inexistență; despre neant, ca de o realitate metafizică, pentru că neantul este singurul domeniu de care rațiunea se dispensează, elementar, și acesta ar aparține eroarei.

Nu există eroare, susține așadar Parmenide, pentru că toată existența este dată obiectiv, în rațiune. Această realitate existențială o cunoaștem deadreptul, Spinoza atribuie omului atributul demurgic, încă mai cu tărie de cât Parmenide. Între divinitate și rațiunea omului n'ar mai exista nici o diferență de substanță ori de licență. Ambele, pot cunoaște obiectul nemediat, îl au în „suprema obiect”.

Este ușor de infirmat doctrina lui Parmenide, deci a proba existența pozitivă a non-eului, și, implicit, a eroarei. Iată raționamentul lui Brochard: „dacă eul (ființa) posedă gândirea, el are viață; dacă are viață, are un suflet; dacă are un suflet, este în mișcare. Deci lumea este existentă vie, mișcătoare, eul este mobil”³⁾.

Și atunci, dacă totul este mișcare, cum este posibilă știința, care se întemeiază îndecosebi pe starea de repaos? Știința există, starea de repaos există, cel puțin în imaginație și în matematică, deci non-eul există și implicit eroarea.

1) Alcan, Paris. Întrebuițăm ediția 3-a, din 1926.

2) Op. cit. pag. 5-6.

3) Op. cit. pag. 23.

BĂTRÂNUL EPIGRAMA ME

de VICTOR PAPILLAN

Bătrânul pensionar nu putea înțelege biletul. Vezi bine, dacă Valentina își făcea de cap prin oraș... Și cât îi tocuse la ureche... Azi, mai mult ca ori când, parcă bănuia o nenorocire. Dar gândul femeilor tinere...

Bătrânul luă încăodată biletul. Suna deslușit din fiecare vorbă, deși scris din fugă, telegrafic: „Venii repede spital. Groaznică nenorocire. Vasile sinucis. Marius“.

Prin urmare s'o ia încetșor, cu sistemă, ca pe vremuri la manutanță. Biletul e scris de Marius. Pe Marius îl cunoaște foarte bine, e locotenentul Demetrescu, camaradul și prietenul lui Vasile. Acum e rândul lui Vasile. Ce Dumnezeu!... Dar Vasile e copilul lui, singurul lui copil...

Uruiura unei trăsuri pe caldarâmul străzii îi oprește vorba în urechi. Aruncă biletul pe birou, își ridică ochelarii pe frunte și cu pași mărunți grăbește la fereastră. Nici vorbă de Valentina. E un furgon hodoroș, trecând în goana mare. Se întoarce nemulțumit și începe să se plimbe prin odaie, cercând să reia firul gâlcevei. Deodată își amintește de scrisoare... Dar ca un făcut, tocmai când să urnească vorba cu sine, intră servitoarea.

— A venit doamna?

Servitoarea e o toantă, răspunde a-napoda:

— Vai, domnule... Ce nenorocire!...

— Ce?... se sperie bătrânul. S'a întâmplat doamnei vreun rău?

Servitoarea parcă a innebunit. Plânge și se tânguie:

— Domnul Vasiliță... domnul Vasiliță... Vai, săracul de el!...

N'a putut suferi niciodată bocetul femeiesc. Doar a fost ostaș, ostaș pe vremurile de odinioară... Tare, rezistent, neînfricat.

— Ce stai, domnule?... se răstește toanta. Aleargă la spital. Poate apuci să-l mai săruți odată... E singurul dumitale copil...

Bătrânul o privește cu ochi răi. Sigur, să alerge, să alerge... Ușor de spus... ca la înapoiere Valentina să găsească casa goală. Atât îi trebuie ca s'o ia la picior. Astea-s învoite... stăpâna cu servitoarea. Știau ei ce știau bă-

trânii, când își legau nevestele cu cozile de piciorul patului...

Dar azi, afurisitele și-au tăiat părul. O mașină s'a oprit la poartă.

— Doamna... țipă servitoarea.

In fine!... Totuși, el o va primi cu răceală, ba chiar cu asprime: Unde te plimbi, doamnă? Uite ce nenorocire s'a întâmplat în lipsa dumatăle... și dumneata n'ai fost la datorie... Să nu mai părăsești domiciliul conjugal...

Dar gândul sever s'a tras în el, ca un gumilastic tăiat, când nevestă-sa a intrat cu ochii plânși, cu obrazul dungi de lacrimi.

— Ce nenorocire!... ce nenorocire!... Să mergem... Vino, vino...

În capul mintosului a încolțit alt gând:

— De unde a aflat nenorocirea?

Se supune totuși ordinului. Calm, grav și important, își ia pardesiul, pălăria tare, mânușile negre și bastonul. În mașină îl plictisește plânsul femeii. Niciun interes pentru el, soț și protector, și atâta durere pentru Vasile. Doar nu i-a fost nici mamă, nici soră, nici măcar rudă... Și deodată, alt gând:

— Dacă i-a fost amantă?

Bătrânul o privește chiorș. Îi vede pieptul curgând de suspine și lacrimile curgând nestăpânite în două și-roaie lungi.

— Se întâmplă și blestemății de astea... Erau de aceeași vârstă. El băiat frumos; ea, ușernică...

Și parcă un simțământ de mulță-

sau a mai fost pe aici. În fine: autopisia. Aci, altă plictiseală. Ofițeri, și iar ofițeri... camarazi, prieteni, autorități.

— Trebuie să-l vezi... îi șoptește ea.

Bătrânul a prins situația.

— Ca s'o las singură... între atâția ofițeri tineri. Ea îl muștră:

— Du-te înăuntru... Ce mai stai?...

El rânjește în sine. E bătrân, dar nu-l vinde așa ușor. Și-a făcut numai decă planul. O va lua cu el. Ba mai mult... o va pune să intre întâi, s'o pândească. Nu e femeie care să nu se trădeze în atari împrejurări.

Bătrânul e mulțumit de iscusișta sa. Două lovături dintr'odată. O scăpă de privirile nerușinate ale tinerilor ofițeri

TIRANIE

și parcă o prinde în flagrant delict.

— Mai isprăvește, Puiule, cu matchurile de foot-ball... Ești demodat ca charstonul. Ceva mai interesant nu știi să vorbești?... El, acum te-ai supărat și pleci?...

— Lasă-l să plece, Zoito... Asta-i un puștiu bun pentru fetițele dela grădiniță.

— Adevărat... Băieții nu înțeleg că la aceeași vârstă, noi, fetele, suntem cu zece ani mai mari ca ei... De exemplu, eu am șaisprezece ani...

— Nu te lăuda, Zoito... n'ai încă nici cincisprezece.

— Stai, Gaby... Peste două luni împlinesc cincisprezece, adică merg pe șaisprezece. Și o fată, la șaisprezece ani, e ca un băiat la douăzeci și opt...

— Oare?

— Da. Sunt calcule matematice precise aici... O fată, la măriș, trebuie să aibă jumătate din vârsta bărbatului, plus șapte... De exemplu: Dinu are douăzeci și doi de ani... pe jumătate, unsprezece... plus șapte, optsprezece... Cu dispensă de vârstă, m'aș putea logodi cu el...

— Se dau dispense de vârstă?

— Sigur... Te duci la patriarhie, plătești nu știi ce, niște taxe și niște sărindare... Tacii... Uite se întoarce Puiu... Ce-i, Puiule?

— Am venit să-ți spun că Dinu dansează cu Mia.

— Nu-i adevărat... Ei și?... Ce-mi pasă?... Îi place Mia? Spele-se pe cap cu ea. Mai bună leșie ca Mia nici nu se putea. Apropo, Puiule... am niște cuvinte de scos la latină... și niște verbe de conjugat. Nu știi cum dracu le spu-

ne... Încep cu d... descendente, dependente...

— Ha, ha... vrei să spui verbe deponente...

— Nu râde... că mă supăr și nu mai dansez cu tine... Ai caietul meu și cartea de latină chiar pe masa din camera vecină. Du-te și scrie...

— Plec.

— Ah, bine că m'am scăpat de scaiul asta!... Gaby, du-te și vezi... e adevărat... Dinu...

— Ce să mă duc? Uite-i în hol. Trec pe dinaintea noastră.

— Ah, mizerabila!... Și i-am spus doar că-l iubesc... I-am spus... și vezi cât e de rea, de infernală, Mia... O Afrodită, o vampă, o mesalindă... Ce să-ți spun... o catilinară...

— Da, dragă... Uite cum o strânge... înadins...

— A, dar asta nu merge așa... Foarte bine, domnule Dinu... De ăștia îmi ești?... Atunci, la Bălți cu dumneata...

— Cum asta?

— Îl mut la Bălți... Cuțu să-mi spui, dacă în douăzeci și patru de ore, domnul Dinu nu-i la Bălți... Măine vorbesc

cu unchiul Țică... Unchiul Țică e la statul major... El te poate muta unde vrea, încolo și încoace... cum vrea și când vrea... E destul să-i spun: unchiule Țică, mută pe Dinu la Bălți și gata... s'a făcut... Ce-i, Puiule?

— L-am găsit pe Sorin scriindu-ți verbele...

— Că bine zici... Pe el îl uitasem. Atunci, știi ce?... Am niște rezumate de făcut la lecturile particulare...

— Care?

— Care vrei tu... care le știi tu... E una: Strangulații pădurii...

— Nu, dragă Zoito... altfel: Pădurea strangulațiilor.

— Ce mi-e strangulații pădurii sau pădurea strangulațiilor?...

— Ha, ha, ha... Iar v'ați făcut de răs... Romanul e de Rebreanu și se numește: Pădurea spânzurațiilor.

— Asta-i păcatul tău, Puiule... Ești pedant și snob... Și snobismul e demodat, ca bretelele la domni...

— Cum să nu răd?...

— Vrei să dansez cu tine?... Șterge-o, și fă-mi rezumatele. Nici nu trebuie să te ostenești... Mi-a adus Sorin o carte cu rezumate. Copiază de-acolo... Ia cartea dela Sorin și treci în sufragerie. Da, copiază-le cuvânt cu cuvânt... Of, bine c'a plecat!...

— Zoita, nu te temi?

— De ce?

— Cum l-ai pus să-ți copieze așa, cuvânt cu cuvânt... Asta-i plagiere...

— Aș!... Habar n'ai... Plagiare se cheamă când iei un rezumat și îl schimbi puțin, pe ici pe colo...

— Ce spui?

— Da. Căci atunci se vede „intenția frauduloasă“.

— Intenția frauduloasă?

— Vezi bine.

— Și când copiezi cuvânt cu cuvânt?

— Atuncia, nu... e numai copiere, fiindcă lipsește „intenția frauduloasă“.

— Tacii... Uite-l pe Dinu. Vine la tine.

— Ce-i, Dinule?

— Un dans, Zoito...

— Dinule dragă, mi-a căzut adinea-ori un buchet peste balcon, jos în grădină. Ești tu dragău să mi-l aduci? Îți dau o floare din el.

— Cu dragă inimă.

— De ce-ai miștit, Zoito? Nu ți-a căzut niciun buchet.

— Ca să-l antrenez pentru Bălți...

Uite și pe Mia. Ce faci, Mio?

— Petrec admirabil.

— Petrece, dragă... De ce să nu uiți

că pe mâine n'ai rezumatele scrise la lecturi particulare... și că n'ai scos cuvintele la latină și nici n'ai conjugat verbele deponente...

— Dragă, eu sunt ascultată pe trimestru... am note... Vezi mai bine de tine... dacă nu mă înșel, ești corijentă la geologie, matematică și istorie... Eu am note... Mă duc să dansez...

— Lasă, scorpie, că ți-o fac eu ție...

— Zoito, e-adevărat?... N'ai notă la trei?...

— Asta-i cam așa...

— Și nu te temi?...

— Ași!... am sistemul meu.

— Tot cu unchiul Țică?

— Nu, ăla lucrează în alt „rayon“...

Aici, folosesc pe Mișu.

— Pe fratele tău?... Vrea?

— Parcă-l întreb?... Măine mă duc la Parasciveasca de științe. Domnișoară, am un frate geolog și i-am spus

că în laboratorul nostru, Dumneavoastră ați adus niște fosile foarte interesante...

— Ea, imediat: E înșurat?... Eu: ași, de unde...

— Ha, ha, ha... am înțeles...

— La Opreanca de matematici, Mișu devine matematician... și la Istorie, istoric...

— Și pe urmă ți-o curăț eu și pe domnișoara Mia... Ce-i, Dinule?...

Parcă ți-s sburliți epoleții?...

— N'a fost niciun buchet în grădină.

— Că bine zici... Am greșit... Inchi-

puește-ți, Dinule, că buchetul îmi căzuse pe acoperiș... Ești tu dragău să te sui să mi-l aduci?...

Gelule, Gelule... nu faci un dans? Vino'ncoa. Ce caști ochii așa de mari, Dinule?... Așa e: buchetul, când l-am aruncat, în loc să cadă în jos, a luat-o în sus... Cum să-ți spun?... spre nord... Mi se pare că și Bălți, dacă nu mă înșel, e tot în sus, pe hartă, spre nord... Fii dragău și urcă-te

pe acoperiș... Nu de alta, dar ca să te antrenezi... Gelule, ce ești așa de timid?...

Timiditatea e demodată ca și o jartieră rotundă, la femei...

Subiectivismul în cercetarea literară

de G. C. NICOLESCU

III.

SUBIECTIVISMUL ÎN CRITICA LITERARĂ

Am arătat până aici formele, uneori foarte ispititoare, sub care se ascunde subiectivismul în istoria literară. Voi trece acum, după cum mi-am propus preliminar, să examinez manifestarea lui în domeniul criticii literare.

Eseul d-lui Vladimir Streinu, *Problema criticii literare*, se compune din trei articole: *Stilul critic*, *Despre o modalitate a judecării literare* și *Dubletele artistice*. Nu voi intra în discuția teoriei din ultimul. Ea aparține unei arii de interes care depășește pe cea fixată de mine inițial pentru studiul acesta. Este sigur însă că și lucrurile de aici sunt foarte susceptibile de discuții; iar problema nu este chiar atât de nouă.

Pentru că, în acest capitol, ca și în celelalte, mă voi lipsi de a intra în amănunte, de a scruta alte argumente, oricât de discutabile mi-ar părea, decât cele hotărâtoare pentru ceea ce este esențial în concepția pe care criticul o dă la lumină, voi aborda imediat centrul chestiunii. Și tocmai pentru că — fac o anticipare — eu nu cred în teoria critică a d-lui Streinu, mă voi folosi foarte des de citate, tocmai ca să evit răstălmăcirea sensului spuselor d-sale. Ca și discuția în jurul articolului d-lui G. Călinescu, aceasta de aici nu urmărește nicio polemică, nicio critică, ci numai pornește dela un punct fix în încercarea de a limpezi obiectiv o problemă. E ușor de înțeles de ce deci voi evita neconștient exagerarea interpretării sau exploatarea unor afirmații, nu de primă însemnătate, mai nesușinute, care pot scăpa oricui este preocupat mai ales de fondul lucrurilor.

Care este rolul criticii literare, după d. Vladimir Streinu? D-sa spune: „Cunoscând că singura îndeletnicire care se poate chema critică literară este aceea de a studia opera de artă în intuitivitatea ei, în ceea ce se constată ca ireductibil și nedatorit nici rasei, nici epocii, nici psihologiei individuale și nici vreunui alt factor extrinsec, metoda îi germinează în chiar natura obiectului. Criticul aplicat misiunii lui se va strădui să deslușească într-o poezie sau un roman concretul *necategorial* al artei, realitatea ei monadică, misterul vibrător cu care să consume, pe care să-l *consimtă*, iar nu să caute a-l denatura, traducându-i grupul de intuiții în idei științifice“ (*Pagini de critică literară*, pag. 295).

Din cele două lucruri care se desprind din acest citat, vom lăsa pentru mai târziu pe cel din urmă, cel al exprimării ideilor critice, pentru a insista acum asupra problemei centrale. *Menirea criticii este deci de a surprinde intuitiv, și aceasta ne duce spre Croce și spre Bergson, acele „certaines choses ineffables et qu'on ne peut expliquer“ ale lui Bremond.*

Problema este foarte subtilă și greu de rezolvată. Încă din 1926, Ibrăileanu, care a fost fără îndoială, din criticii literari pe care i-am avut până azi, în ciuda dogmatismului în care însă nu s'a încarcerat niciodată, omul cu cel

mai fin simț al nuanțelor¹⁾, pusese problema aceasta. Dar, plecând dela aceleași constatări ca și criticul nostru de azi, vârsta și experiența îl fac să rămână învins și să recunoască franc aceasta. D. Vladimir Streinu vede rostul criticului literar, în a pune în lumină, cu ajutorul *stilului critic*, acel *unicum*, care deosebește pe un scriitor de altul. Ibrăileanu era mai sceptic. El, ca orice om care a stat îndelung în tovarășia cărților, își dădea seama că în fiecare operă există „un sunet unic“, recunoștea că uneori poți chiar simți acest sunet, dar nu mai puțin că niciodată nu poate fi exprimat altora²⁾: „Simțim sunetul auralului, deosebit de al argintului, — dar cum să-l exprimăm prin vorbe?“ (*Studii literare*, Buc. 1930, pag. 22). Ceea ce criticului ieșean îi părea imposibil, era tocmai această definire a rezervei de frumusețe inanalizabilă cu toate că nu neglija elementul bergsonian al intuiției. „Este imposibil de definit cu adevărat — scria Ibrăileanu, un artist sau opera unui artist. Esența, ceiace formează nota specifică a operei unui artist, este un sunet unic, pe care ar trebui să-l exprimi într-o singură formulă. Criticul cel mai pătrunzător și mai sonor la opera unui artist, un Sainte-Beuve ori un Lemaitre, dau târcoale: ...se apropie, dar nu pot prinde într-o formulă ceia ce e un artist și-l deosebește de toți ceilalți... Și cu cât te apropii de punctul cel secret, cu atâta simți mai mult existența acestui secret și — neputința de a-l surprinde odată... Bergson are însă remedial: intuiției. Dar problema pusă de noi e tocmai trecerea dela nelămurirea intuiției la inteligibil. Când zic că „simț“ dar nu pot spune ce e, am intuiția, dar n'am formula“ (op. cit. p. 20, 21).

Așa dar, problema a mai fost pusă, dar ea n'a putut fi rezolvată. Este o întrebare dacă ea va putea fi vreodată rezolvată și dacă acum d. Streinu o face. Dacă d-sa rezumă toată problema la formularea aceluși inefabil, este foarte probabil că n'a izbutit. Inefabilul este un lucru intangibil altfel decât direct prin intuiția fiecăruia. Ceea ce uită criticul nostru, deși citează pe Valéry, este tocmai afirmația că „l'oeuvre d'esprit n'existe qu'en acte“ și că opera de artă dă impresii și lasă semnificații

¹⁾ Poate că este mai mult ca o întâmplare că și la el criticul era dublat de un istoric literar. Simțul acesta extraordinar de delicat de a sesiza cele mai subtile nuanțe nu este oare rezultatul culturii, experienței și obiceiului de a diferenția pe care istoria literară i le pune la îndemână? „Le goût implique une variété, une culture, une possibilité et une habitude de comparer“ — spune Thibaudet (*Physiologie de la critique*, Paris, 1930, p. 162), care era și el un critic dublat de un istoric literar.

²⁾ Este interesant că problema, sub o formă sau alta, este străvechi și în alte arte. În studiul său despre simfoniele lui Beethoven, scris în parte la 1830 și apărut la 1863, Berlioz scria, disperat de același lucru: „Ah! e grozav lucru să ajungi să-ți spui fără preget: ceia ce găsești e frumos, e frumos pentru mine, dar poate nu va fi nici pentru cel mai bun prieten al meu; acel ale cărui simpatii sunt de obicei și ale mele, va fi mișcat cu totul în alt chip decât mine...“ (Hector Berlioz, *Simfoniele lui Beethoven*, trad. de Maximilian Costin, Buc. f. a. p. 24). Iar într-o poezie, Leopardi este cutremurat cum de același lucru, la 1836.

...Non sai
Che smisurato amor, che affanni intensi,
Che indicibili moti e che deliri
Movesti in me; nè verrà tempo alcuno
Che tu l'intenda. In simil guisa ignora
Esecutor di musici concenti
Quel ch'ei con mano e con la voce adopra
In chi l'ascolta.

Ondine—Piesă în trei acte de Jean Giraudoux, ed. Grasset

Cu o reală emoție, începem să scriem câteva rânduri asupra acestei cărți. O carte de Giraudoux, indeobște se arată sub un aspect feeric, din care desprindem aretovele filului povestirii, dar care totuși te cuprinde în fluxul său cu impetuozitate avânt.

Ondine cu prisosință nu se desminte. Fluidă și muzicală, strălucitoare ca o diamantă de primăvară, poezie pură și caldă, piesa lui Giraudoux nu trebuie înțeleasă, nu trebuie raționată, ci trăită, intens, sufletește, așa cum și personajele ei se desprind de totii ceilalți oameni pentru a trăi o viață nouă a lor, în afară de încadrările sociale ale civilizației.

Ondine își afundă izvoarele de inspirație în ceața unor mituri medievale, răsărind cu o prospețime și o noutate uimitoare, la îndemnul bogăției spirituale a lui Giraudoux.

Hans, cavalerul Hans, poposind într-o noapte în casa unui sărman pădurar, întâlnește pe Ondine, fata adoptivă a acestuia, găsită noaptea în pădure, atunci când vitregia soartei i-a răpit, pierdută, pe propria sa fată.

Ondine, fată a apelor, fire supranaturală, îl iubește pe Hans cu o pasiune fără margini. Pentru aceasta ea își trădează starea supranaturală, spre a-l urma, atrăgând astfel asupra cavalerei blestemul regelui undelor, la prima trădare a logodnicului.

Adusă la curtea regelui, înconjurată de fast și înscenări grandioase, mica On-

dine devine natura însăși; nu poate pricepe toate rigiditățile conveniențelor etichetei și în mijlocul valorilor de răs ridicate între curteni, își depărtează lubulul care neputând suporta naivitățile prea marcate ale soției se reîntoarce spre conțesa Bertha, fostă logodnică, umilind pe Ondine și atrăgându-și desnodământul blestemului. Hans moare în brațele lui Ondine, în timp ce ea, pierzând memoria, se duce iarăși printre undele fluviului la jocurile ei nebunești.

Piesa este presărată de intermezzo-uri muzicale, de cuvinte spirituale, de vervă, gânduri. Subiectul astfel prezentat este destul de clar. Din piesă el reiese mai greu, fiindcă ritmul ei se interfează tot timpul cu tablourile secundare, frumoase tocmai prin spontaneitatea lor.

Ondine este o dramă a iubirii naturale, absolute, de rată. O iubire înțeleasă de o femeie care dorește să se cufunde numai în ea, aruncând în lăzuri orice piedică.

Ondine nu poate pricepe granițe și depărțări în iubire.

Ondine. — Je suppose un roi et une reine qui s'aiment. Se quittent-ils?

Le chevalier. — Je crains prend de moins en moins.

Ondine. — Je m'explique. Prends les chiens de mer. Je n'ai pas spécialement les chiens de mer; on croit toujours qu'ils sont enrôlés. Ils ne le sont pas, c'est qu'ils ont de cordes vocales. Alors, comme ils ouvrent toujours la bouche, le sel sèche sur

leurs bronches...

Hans — Tu divagues avec tes chiens de mer?

Ondine. — Non! Non! C'est un exemple. Une fois que les chiens de mer ont formé leur couple, Hans, ils ne se quittent jamais plus. A un doigt l'un de l'autre, ils nagent des milliers de lieues sans que la tête de la femelle reste de plus qu'une tête en arrière... Est-ce que le roi et la reine vivent aussi proches. La reine légèrement en retrait du roi. Comme il convient.

Le chevalier. — Ce serait difficile. Le roi et la reine ont chacun leurs appartements, leurs voitures, leurs jardins...

Ondine. — Quel mot effroyable que le mot chacun! Pourquoi?

Le chevalier. — Parce qu'ils ont chacun leurs occupations et leurs loisirs...

Ondine. — Mais les chiens de mer aussi ont des occupations terriblement distinctes! Ils ont à se nourrir. Ils ont à chasser, à poursuivre des bancs de milliards de harrens, qui se dispersent devant eux en milliards d'éclairs. Ils ont des milliards de raisons de s'en aller l'un à gauche, l'autre à droite. Et pourtant toute leur vie, ils vivent collés et parallèles. Un raie ne passerait pas entre eux.

Le chevalier. — Je crains que des baleines puissent passer vingt fois par jour entre le roi et la reine. Le roi surveille les ministres. La reine ses jardiniers. Deux courants les emportent.

Ondine. — Justement: parlons de courants, les chiens de mer ont à lutter aussi contre vingt, contre cent courants! Il en est des glacés, des chauds. Le chien pourrait aimer les froids, la chiène les tièdes... Des courants plus forts que flux et reflux... Qui écartèlent des navires. Et cependant ils n'écartent pas d'un pouce mâle et femelle chiens de mer.

Le chevalier. — Cela prouve que les hommes et les chiens de mer sont des espèces différentes.

Ondine. — Mai, toi, il est bien entendu que tu ne me quitteras jamais, même une seconde, même d'une aune. Depuis que je t'aime la solitude commence à deux pas de toi!...

Ondine e natura în impenetrabilitatea ei. Se vede din scurtele pasaj citat, cele două planuri pe care evoluează Hans și Ondine. Unul omul, rațiunea. Celălalt iubirea caldă și eternă. Sinceră, vie, nelimitată.

Ondine va merge până la curte să spună regelui că are un neg pe nas logodnicul său, că e prost, dar îl iubește fiindcă e frumos.

Piesa toată se desfășoară în acest ritm de ciocniri între Ondine și lume. Apar, pentru a completa feeria, artiști, muzicanți, scene de dans, scamatori. Un amestec, din care te ametești ca în bătaie de farmede.

Ondine este o superbă realizare a lui Giraudoux, o piesă cu care arta dramatică și literatura se pot fâli.

VICTOR POPESCU

Stagiunea lirică dela Verona

de ROMEO ALEXANDRESCU

Organizația marilor spectacole lirice populare își continuă, în Italia, realizările pline de râvnă, entuziasm și strălucire. În necontenită dezvoltare, pentru fiecare stagiune de vară conlucrând tot mai multe forțe artistice din întreaga țară pentru a aplica formula teatrului

care îngăduie celor mai delicate viorați sonore, să străbată pana la cei mai îndepărtați asistenți.

Ca toate marile centre muzicale, Verona, indiscutabil unul din ele prin stagiunea lirică dela arene, își are credincioșii ei.

Din Veneția Tridentină, din Toscana, din Piemont, din Germania, din Anglia chiar, vin nenumărați adepți ai genului și ai chipului cu totul deosebit în care îl pot gusta, vinându-se valorilor de multime locală. Într-o atmosfera de fervoare, în care atenția încordată și admirativă a tuturor urmărește fiecare silabă, fiecare clipă din desfășurare, reprezentările desvalue, în opere atât de cunoscute, în cât s'ar părea că nimic nou nu mai pot aduce, nebanuit de noi și de emoționante accente și înțelesuri, în linii de ușt și o ampoare greu de imaginat. Cântăreții sunt îndelung aleși, din efectivele colosale ale Italiei, pentru a se identifica realmente cu rolurile, pentru a se integra mării armonii a ansamblului. Repetițiile cu cor, orchestră, cântăreți, nu se numără. Sunt atâtea câte trebuie unei puneri la punct definitiv și complete ale interpretării.

Arhitecți, pictori, directori de scenă asistați de un mare număr de regizori, tehnicienii luminii, care merită tot numele de artiști, depun neobosite silințe, cu contribuția unei experiențe și a unei priceperi pe care spectacolele se sprijină cu toată siguranța, spre a isbuti să cedească un teauru demn de tradiția Veronei.

Stagiunea actuală a grupat ca de obicei, patru opere, cu totul altele decât în ultimii ani: Tosca, Rigoletto, Faust și Romeo și Julietta de Riccardo Zandonai, sub direcția de orchestră a autorului.

Atât de des ascultat oriunde în cât orice comentariu despre lucrarea în sine nu poate interesa, „Rigoletto” a îmbrăcat, la Verona, vestmintele de zile mari, învăluindu-se într'un fast revărsat în totul din belșug. Cele patru decoruri au știut, amplificând admirabil cadrul lor normal, aducând modi-

ficările impuse de spațiu fărâșor a altera cu nimic uatele dictate de tradiție, să creeze monumentale linii decorative. Primul, transformând cunoscuta sala de recepție și bauri într'o largă terasă, sculptoare de lumini, cu parc și castel drept runda, cu două arși ale castelului comunică cu terasa, totul compus cu deosebită nobiețe arhitectonică.

Casa lui „Rigoletto” din actul următor, imatură convenționalu iactice ai zăului despartur, cu un ingenos sistem de înălțare de nivel a gradinei și scara, în fața, în saunga catre poarta gradinei. În dreapta, bolți largi și adânci de portice, dau o notă sumbră frumos imaginiată.

Hantul din ultimul act, întrece poate totul prin veracitatea tabloului. Un han întreg, caracterizat cu îndemnată pitoresc, înconjurat de copaci adevărați, de zece metri înălțime, de tufșuri și lanuri pe care le încovoaie brutal furtuna ultimelor scene, totul valorificat de efecte de lumină magistrală.

Figurația, ca în totdeauna la Verona, e o altă latură a posibilităților artistice speciale ale teatrului. Sute de figuranți se mișcă surprinzător de ucisit, însuflețind și colorând uriașa scenă, risipind somptuozitatea unor costumări bogate, intrând și ieșind din scenă pe nesimțite, în chipul cel mai natural.

N'am început cu muzica, un Rigoletto bine cântat auzindu-se des prin Italia, dar montările, majestuozitatea și condițiile pur teatrale ale Veronei, sunt apanajul ei.

Giuseppe Lugo, de origine veroneză, și-a încântat concepțiile cu flexibilitatea caldă a unui glas de o transparență sonoră și o blânditate de timbru care fac imposibile pentru acest artist stridentă, emișunea aspră, efectul silit. Este o rară ar-

Marguerita Carosio monie în resursele acestui înzestrat și esențialmente muzical tenor, care înțelege și slujește cu o distincție aparte arta cântului italian.

Ducele de Mantua, cântat de d-sa, e o creație filtrată în calitate și vie în modul de exteriorizare.

Baritonul Carlo Tagliabue, cu un glas vibrant de expresivitate și o interpretare superioară, soprana Marguerita Carosio, Gilda, în limpeză și delicate accente, cu toată frăgezimea și tineretea de glas cerute de rol, Vittorio Palanbini, Romeo Morisani, Augusto Ranani, au împletit cununa unei interpretări de teatru mare.

Dirijorul, eminentul muzician Franco Capuana, vigilent, punctual, suplu, reușind cu un tact desăvârșit să acorde imediat bisul, acolo unde este inevitabil, și să alunece mai departe, când este nevoie, a obținut de la o impecabilă și avântată orchestră de două sute de instrumentiști, tot concursul așteptat.

Subiectivismul în cercetarea literară

(Urmare din pag. 3-a)

deocobite celor ce o interpretează (cf. *Introduction à la poétique*, Paris, 1938, p. 40-42). Prin urmare, chiar dacă acest inefabil este obiect în sine, intuițiile despre el nu sunt identice (chiar Valéry vorbește de *analogie*, nu de *asemănare*). Adăogând dificultatea (ca să nu zic imposibilitatea) formulării, critica literară devine o încercare de a crea o nouă operă literară, subiectivă și fără de folos. Fără de folos însă, nu număidecă pentru că este subiectivă, ci pentru că opera asupra căreia s'a oprit interpretarea rămâne tot în umbră, publicului înfățișându-i-se, de fapt, o alta, trecută prin personalitatea criticului (cf. în această privință, B. Croce, *Elemente de estetică*, Buc., 1922, p. 83).

Mai toți cei care s'au ocupat de problema criticii au căutat să-i definească menirea. În această privință, toți, fără să neglijeze acel factor inefabil, recunosc în *explicare* rostul ei de căpetenie. Firește, *explicare* se poate înțelege în multe feluri, pentru că multe sunt și direcțiile de cercetare literară. În definitiv, tot spre o *explicare* se îndreaptă critica și în concepția d-lui Vladimir Streinu. Rămâne însă, după ce am văzut spre ce tinde această critică, să examinăm și alte tendințe de *explicare*, pentru ca să ne putem da seama mai bine pe unde se află calea cea bună.

Bineînțeles, în aceste articole care sunt în discuție este o critică la adresa istoriei literare și, în general, la adresa cercetărilor obiective care n'au urmărit fenomenul literar în sine. Și, desigur, ironia merge mai ales spre ceea ce d. Călinescu ar numi istorie literară de treaptă inferioară: critica de text, critica de izvoare, etc.

Dar lucrurile acestea aparent exterioare au mai multă importanță decât pare pentru adâncirea lăuntrică. Întâmplarea face să fi scris două articole în care precizăm poziția istoriei literare față de disciplinele învecinate și arătăm rostul fiecărei investigații suspectată ca o întărire nefolositoare pentru definirea valorii reale a unei opere. „Se reproșează istoriei literare — scriam tot aici (*Estetică literară și istorie literară*, „Universul Literar” No. 25, 6. VIII. 1938, p. 4), că integrează operele și scriitorii în curentele literare ale epocii, că face legături cu alte opere, cu alte literaturi. Poți avea însă o imagine cât mai apropiată de adevăr fără diferențiere? Ce este integrarea în curente și studiul influențelor decât un mijloc de a scoate cât mai mult în lumină tocmai nota de originalitate în fond și efecte proprii în formă?”). Este penibil să te citezi pe tine însuși, dar dacă o fac nu este decât pentru a arăta, pe de o parte, că lucrările acestea nu le spun acum, de circumstanță; iar pe de alta, că eu însumi, care aș putea fi învinuit, din cauză că văd altfel problema subiectivității în cercetări, de o concepție pozitivă, socotesc ca ultim scop al istoriei literare tocmai descifrarea acestui *unicum* care individualizează pe fiecare scriitor. Decât, întregul material, *obiectiv*, *pozitiv*, cu care istoricul literar izbuteste să se apropie și să simtă inanalizabilul, este pus la dispoziția cititorului, care găsește astfel ceea ce poate n'ar găsi singur — o cale certă pe care să îndrepte atenția și intuiția sa pentru a surprinde și el inanalizabilul, cu altă nuanță probabil decât cel surprins de ceilalți cititori și de cercetători.

Aici stă deosebirea de metodă între istoria literară și critica literară românească de azi.

D. Streinu ironizează, deși pe altă pagină îi recunoaște meritele, mania izvoarelor. Luând un exemplu și părându-i-se că vede acolo exagerări, conchide: „La aceste rezultate de cumplită nedemnităte duce criteriul apropiării nefonemice, cărturărismul coincidențelor... i-deea filiației!” (op. cit. p. 311). Nu e locul aici să arăt că în cazul concret pe care îl ia criticul se înșală și că, privind lucrurile cu alți ochi, ar putea să nu fie vorba de

nicio „degradare”. Dar rămânând la linia principiilor, amintesc că, în legătură cu concepția lansioniană a izvoarelor și a edițiilor critice, problema a făcut obiectul multor polemici. În una din acestea a intervenit Thibaudet, cu un foarte clar articol: *La querelle des sources*, în care conchide: „La tâche de l'editeur lansionien est de réunir en bloc tous les renseignements historiques qui éclairent une oeuvre. Et là comme ailleurs, la perfection n'est pas possible. Il faut pêcher par lourdeur et par excès, ou bien par légèreté et par défaut. Il n'est pas mauvais que les premiers péchés soient signalés par les journalistes (c'est leur affaire) — les seconds par les savants (c'est leur métier). (*Réflexions sur la critique*, Paris, 1939, p. 152).

Adevărul este că această critică de izvoare nu duce totdeauna la rezultate de atâta „cumplită nedemnităte”, dar că cei ce o atacă au o concepție prea pozitivă despre ea. De fapt, critica de izvoare nu se mărginește la a identifica un vers care a determinat pe altul. Ea nu și-a desăvârșit menirea decât atunci când, identificarea odată făcută, se porcede la diferențierile intime, care duc, până la urmă, la intuirea „inefablului” propriu scriitorului influențat.

Dar d. Vladimir Streinu refuză această metodă, cum refuză și altele. Atunci ce oferă d-sa? Un mijloc de a apropia pe cititor de „inanalizabil” prin descrierea intuiției criticului. Această „descriere”, pentru a aproxima mai viguros, trebuie să utilizeze *stilul critic*, un stil în care să se dea expresiei „calitățile sugestive ale limbajului” (op. cit. p. 296). Ridicându-se în contra raționaliștilor care au cerut precizie și exactitate în stilul criticii, d-sa susține că aceasta este o imposibilitate, întrucât nici despre obiectul ei nu știm decât „că este ceva imprecis” (op. cit. p. 295). Insușirea aceasta nu este posibilă în critica literaturii, „despre natura căreia alțeva nu știm, „exact și precis” decât că este o valoare de imprecizie” (op. cit. p. 287). Mai întoc însă la capitolul din acest studiu în care discutăm ideile d-lui G. Călinescu. Acolo găsesc răspunsul la argumentul d-lui Streinu. „Și închipea cineva că dacă s'ar intra în amănunțim, de către specialiști, definiția fizice, care nu începe indoiială că e știință și obiectivă, limitele și obiectul ei ar fi mai ușor de precizat? S'ar înșala dacă ar crede-o, după cum s'ar înșala dacă și-ar închipea că spre hotare, fiecărei științe pozitive și cu tradiție nu sunt totuși domenii în care aproximația, subiectivismul și simțul nuanțelor joacă un rol tot atât de hotărâtor ca în cercetarea literaturii”.

Admițând totuși ceea ce este probabil, că literatura este un domeniu mai neprecis ca altele, dar nu mai neprecis decât al celorlalte arte, putem admite, prin introducerea *stilului critic*, ceea ce, cu altă ocazie, nici d. Vladimir Streinu nu acceptă și ar constitui un fel de „estetică inimii”? Nu cred.

A căuta să „descrii”, să faci perceptibil *unicul* operei literare prin mijlocul critic amintit mai sus este o operație fără sens. Pentru cei aleși — acest inanalizabil va fi o realitate a lor, prinsă din contactul direct cu opera, cel mult cu ajutorul unui îndrumător critic explicativ; pentru cei mediocri — chiar dacă ar avea criticul mai mult dar al concretului decât artistul, inanalizabilul cel-vor percepe va fi cel din opera criticului, nu cel din opera literară. Tocmai punându-ne pe tema impreciziei literaturii, o literatură interpretativă (care ar fi critica) ar fi la rândul ei imprecisă și în chipul acesta se creează o gradație spre efecte din ce în ce mai slabe și mai depărtate de punctul de origină.

Concepând critica astfel, deslințându-o „prin contopire cu opera ce are de caracterizat” (op. cit. p. 318), ea este îndreptată spre o margine primejdioasă. Pentru a avea iluzia că poți defini cel puțin puțin subtil „inanalizabilul”, „rezerva de frumusețe” a fiecărei opere, prin mijloace străine de acelea ale creatorului, introducând pler-nar subiectivismul criticului, se trădează deopotrivă literatura și critica de dragul celor mediocri.

★

S'ar zice că un studiu de proporții acestuia nu se poate încheia fără câteva considerațiuni rezumative și fără „câteva păreri”. Să mi se ierte că nu le voi face. Am

Giuseppe Lugo

pentru masse cât mai larg și desăvârșit, s'a ajuns astăzi la o intensitate a mișcărilor lirice estivale care poate fi considerată unică în lume.

În cursul anului trecut, se ajunsesse la impresionant rezultat a trei sute patruzeci de reprezentări în Iulie și August, în patru zeci

„Rigoletto”. Scena actului I

de orașe, cu 1.800.000 de spectatori și opt milioane de lire încasări. Anul acesta totul va fi întrecut.

Pentru proporția și valoarea artistică ce reprezintă Roma, cu teatrul ce operă în aer liber al termelor lui Caracalla și Verona, cu al arenelor, se așează acela sine în fruntea tuturor manifestărilor, fiecare dispunând de condițiuni și mijloace artistice generale, excepționale.

Verona, cel mai vechiu, inițiator fiind acum douăzeci și șase de ani cu prima reprezentare a „Aidei” sub cer deschis, se bucură și prin acest fapt, și prin cadrul de o măreție de neuitat al imenselor arene, în care numărul auditorilor poate atinge treizeci de mii și depășește, întotdeauna, douăzeci de mii cât și prin specializarea uimitoare tehnică și muzicală la care s'a ajuns în înfățișării, de un prestigiu aparte.

Se adăogă și binefacerile unei acustici surprinzătoare, precizat dela început că aceste rânduri izvorăsc din vovingerea că subiectivismul, în înțelesul lui științific, este elementul cel mai dăunător din cercetările noastre literare actuale. De aceea, m'am oprit asupra manifestărilor teoretice ale d-lor G. Călinescu și Vladimir Streinu, care volau să legitimeze, să „legifereze” — aș putea zice, această atitudine.

Pentru cel care a urmărit acest studiu dela capăt și în întregime lui, cred că punctul meu de vedere, pe care îl socotesc îndreptățit, a reieșit clar:

Nu există mijloc mai ușor pentru a te rătăci decât subiectivismul. El nu este o metodă ci un simplu instrument pe care n'au dreptul să-l utilizeze decât oamenii excepționali înzestrați, după ce și-au desăvârșit fundamentul de cunoștințe obiective.

G. C. NICOLESCU

3) Aș fi putut adăoga: Chier numai coincidențele sau simple analogii folosesc pentru atingerea acestui scop. De aceea, d. Streinu șicanează inutil pe Thibaudet afirmând că a integrat tot „în serii istorice” pe Mallarmé, în studiul ce i l-a consacrat. Este o eroare — cel puțin pe jumătate. Pentru că *Les elements de sa poésie* (cartea I) este oarecum operă de istorie literară necesară tocmai în vederea cărții a doua: *Les formes de la poésie* unde este analiza pură a obiectului de artă în sine. Dacă și aici se vor întâlni câteodată și alte nume proprii decât al autorului sau ale operelor lui, e pentru că altfel cercetătorul nu putea să se apropie al însuși și să facă și pe altul să se apropie de ceea ce este propriu mallarmé-an.

DEQUILITATUL

de LUCA DUMITRESCU

Mă trezesc la lătratul câinelui. Mă frec la ochi și aproape nu înțeleg unde sunt. Săr buimac în sus, dar picioarele îmi sunt moi și trebuie să mă rezăm de un copac ca să pot sta drept. Am dormit iar adânc și chinuit, așa că îmi trebuie puțin timp ca să-mi dau deama că ceea ce văd, nu mai e vis.

Lătratul scurt al câinelui se aude din ce în ce mai rar și mai depărtat. Frunzișurile copacilor strălucesc de o spioală un-suroasă de aur. Aur curge pe cer, pe copaci și prin ierburi. Aur curge prin părul meu și-mi pică de pe obraji pe gât, pe mâini și pe vestiminte.

Duc mâinile în față, le împresc, le privesc și nu mă pot stăpâni să fac un gest ca și cum le-ași spăla în văzduhul acesta de aur care mă înconjură. Apoi, îmi frec fruntea și fac câteva mișcări cu brațele și cu picioarele, ca să-mi trezesc sângele. Am impresia că înima obosea de goana ei continuă, era pe punctul de a înceta să mai bată. Imi vir mâna prin gura cămășii și îmi fricționez bine pieptul. Apoi mă plec să-mi iau pușca din iarbă și în această clipă, sângele se clătește în mine, ca într'un vas și simt bine cum mă doare fruntea.

Lătratul câinelui nu se mai aude. Ce l'o fi apuca să vâneze singur? mă gândesc enervat și mă rezem în pușcă să-l aștept.

În stânga mea e un mic luminiiș în pantă, în care cresc de-valma lăstari tineri și ierburi de tot soiul, înalte. Restul spațiului e ocupat de masa severă și întuneacă a pădurii și de cerul acesta albastru, într'un punct al căruia s'a spart soarele și curge ca o bubă de aur. Capul a început să mi se limpezească. Nici eu, nici câinele n'am mâncat nimic astăzi. Așa că îmi pot explica fără greutate somnul agitat pe care l-am avut și amețelile cu care m'am trezit. Am plecat de acasă cu noaptea în cap, din pricina unor visuri idioate în care o lună enormă, fantastică, mi-a dat într'una ocol. Mă simțeam în odaie ca într'o închisoare pe zidurile căreia se plimba tăcută și inaccesibilă sentinela.

Imi trec degetele prin păr și mă gândesc că n'ar fi rău să mânânc ceva. Bietul Prinț s'o fi plictisit săracul, așteptându-mă să mă trezesc și să-i împuse o pasăre. A plecat de sigur, să-și facă singur rost de ceva. Ar fi timpul să mă gândesc și eu la mâncare. Reazim pușca de un copac și încep să adun vreacuri. Jos prin iarbă, le găsesc cu prea multă greutate. Așa că în cele din urmă, îmi zic, că ar fi mai bine să mă sui într'un copac și să-l curăț de uscături. Imi aleg unul, îl iau în brațe și încep să mă catăr. Bocancii nu-mi fac nici un serviciu, dar înving această obstacol cu obicinuița mea din copilărie. Atunci mă cățaram ca un drac pe cele mai subțiri ramuri. Acum mă mulțumesc cu cei doi craici solizi ai copacului, între cari m'am așezat ca să explorez frunzișul.

Zăresc câteva crenguțe cari cad imediat ce le ating. Nu-mi trebuiesc mai multe. Imi dau drumul jos, smulg iarbă dintr'un loc și mă pregătesc să-mi aprind focul. Prinț s'a întors și s'a așezat pe coadă lângă mine. Se uită la mișcările mele curioș, cu limba de un cot afară din gură, ca o haică de carne umedă.

„N'ai făcut nimic, nu-i așa Prinț — îi spun, aranjând vreacurile pe foc, — iepurii sunt mai iuți decât tine, bătrânele!

El dă din cap auzîndu-se numit și-și tragă halca limbii înăuntru ca să prindă o muscă, care îi bázăie pe lângă bot.

Scapăr și țin atent firul de chibrit sub vreacuri. Pojghița cenușie strălucită a vreacurilor, începe să pocnească. Un fir plâpând de fum și-a făcut loc printre ele și s'a risipit numaidecât în spațiu.

„Acum — spun — hai să împușcăm ceva, Prinț. Și-mi iau arma de lângă copac.

Prinț a intrat înaintea mea și a dispărut în desii. Îl urmăresc atent, cu pușca gata în mână. După vreo cinci minute, mă întâlnesc cu el în nas și cum sunt foarte atent la ficce șgomot, tresar. Prinț mă măsoară grav și pornește iarăși vâruindu-se pe sub ramurile lăstarului. După încă cinci minute, îl aud chefnind toemai în partea cealaltă a luminiișului; doi porumbei sălbatici au țâșnit în sus și se învârtesc neștiind încotro s'o apuce. Mă las pe vine în ierburi și ochesc. Sunt prea departe ca să am vreo nădejde că lovesc vreunul. Totuși trag. Cel pe care l-am ochit, întinde aripile și cade. Mă ridic, mirat și mă uit într'acolo. N'am mai tras cu arma de câțiva ani de zile. Vinele mi s'au încălzit și simt un fel de leșin. Mâinile îmi tremură. Trăgem foarte rece altădată. Deschid arma și arunc cartușul afară. Văzduhul miroase a iarbă de pușcă. Mă descurc greu dintre ierburi și lăstari și mă întorc spre foc. Câinele îmi aduce pasărea moartă. I-o iau din gură și mă uit la ea impresionat. Printre degete, simt umezeala caldă a sângelui.

„Mânânc'o Prinț — îi spun în cele din urmă — mie nu mi-e foame. Și mă rezăm din nou de copac.

Pe frunze și pe ierburi aurul a început să se îngrească. Cerul se răcește văzând cu ochii. Prinț ține cu labele din față pasărea la pământ și mușcă din pieptul ei lacom și enervat din pricina fulgilor. Blana lui gălbue a făcut un spic alb ceea ce înseamnă că a îmbătrânit deabinele. Încheeturile picioarelor i s'au umflat și au început să-i crească noduri mari ca niște negi, împrejurilor lor. „Guta prietene — mă gândesc — gută îți va mânca capul.“ Blestemul bietelor jivine, pe cari le-ai descoperit ori le-ai sfâșiat. El ridică o clipă ochii, mă privește dând din coadă și pornește să mânânce din nou din pieptul pasării. Nu ne înțelegem destul de bine astăzi. E și firesc. Nu ne-am mai văzut de câțiva ani. Imi pun pușca între spete și plec. Sunetul unui corn taie văzduhul și trezește o clipă pădurea. „E cornul păduraru-lui“, mă gândesc și am o mică strângere de inimă, la auzul lui, ca atunci când eram mic și mă temeam să nu mă găsească cu vacile în partea nedată în pășunat a pădurii.

Prin urmare, toate s'au schimbat acum aici. Copiii nu mai au voie să pască vitele în pădure. Copacii s'au rărit și fânul acesta crește degeaba, tumultos și verde. Numai cornul păduraru-lui a rămas acelaș.

Prinț și-a luat pasărea în gură și vine cu ea după mine. Trec peste o mică vâlcea și urc dulcea pantă a celeilalte lateri, gândindu-mă cu tristețe la aceste schimbări.

Locul acesta pe care mă găsesc acum, se numea „Valea deasă“ și nimeni nu putea pătrunde pe vremea aceea până aici, unde trăiau numai lupii, bufnițele și celelalte vietăți ale pădurii. Un amator de vânat ușor cum sunt eu, nu se aventura pentru un iepure până aici. De altfel, iepurii, se spune, că ocolesc Valea deasă, mai abtîr ca oamenii. Acum pădurea s'a rărit și au apărut ici, colo, luminiișuri cari îi dau un aer blând și accesibil. Orătaniile slabe ale pădurii, au înaintat și ele, în urma securii

ca un cortegiu și acum Valea deasă văduvită de lupi, este locul lor cel mai cauat. Oamioară dacă mi-ar fi trăsnit prin cap să fac ce am făcut azi, în Valea deasă, adică să-mi pun arma lângă mine și să oorm în iarbă, buștean, acum n'ar mai fi existat un mine oecat bocancii.

Mă trec tioru gândindu-mă la această eventualitate și încep să mă uit mai atent în juru-mi. Imi face impresia că am luat prea mult în guma renumele „Văii dese“. Toți copacii și-au unit umorele și au făcut una singură, colosală, și impunătoare: umbra pădurii.

Atata vreme — mă gândesc — cât printre copaci mai pătrunde o rază de soare care inveselea din loc în loc, cu petele sale pamantului salbatic al pădurii, mai puteai crede în gume, dar acum, cine știe ce intenții se nasc în umbrășurile acestea crunte, în care ochiul meu, oricat s'ar căsni, nu poate străbate mai mult de douăzeci de pași împrejur.

Noroc că îl am pe Prinț cu mine și merge înainte cu coada întinsă. El cu mirosul lui extraordinar, n'o sa se lase păcălit cu ușurînța cu care m'ași lăsa eu.

Grabesc totuși pasul și nu-mi slăbesc deloc atenția. N'ar fi rău să-mi iau și pușca dintre spete. În mână o s'o am mai la îndemână, în orice eventualitate. Dar în același timp mi se pare ridicol să iau atâtea măsuri și rezist din toate puterile tentației, ceea ce-mi dă o crispare și mai înfiorătoare.

Caut să mă stăpânesc întrebându-mă tot felul de tertipuri. Îl chem pe Prinț de pildă, din cand în cand pe nume, ori fac vreo gumă cu el, asmuțindu-l într'o direcție oarecare. Insa asmuțuau-l, câinele treoue să dispară de lângă mine și atunci singur, frica îmi e și mai mare. I las în cele din urmă în pace, și încep să mă întreb de ce merge cu coada întinsă ca un arător înapoi.

Imi vin fel de fel de gânduri. Sunt în stare chiar să cred că asta e un semn. Animaiele se înțeleg între ele. De unde știu eu că Prinț nu s'a înțeles cu vreun lup să mă vândă și mă arată cu coada?

Apoi încep să râd. La început foarte încet. Atât de încet, că Prinț care e la doi pași înaintea mea, nici nu mă aude. De aici, din ce în ce mai tare. La sfârșit mă cuprinde un răs histeric și sunt nevoit să mă opresc. Prinț se oprește și el, dă o raită de cateva secunde împrejurul meu, apoi mi se postează în față și se uită la mine întrebator, cu porumbelul în gură.

„Ce e, prostule? spun. Ce te uiți așa la mine? Crezi că sunt nebun?

El dă din coadă, lasă pasărea din gură și iatră nervos de câteva ori. De-acî, face și ascultă foarte atent.

„Nu sunt nebun, prostule, — îi spus cu lacrimi în ochi, — zău nu sunt! Am ras numai puțin de irică. Atat. Acum sunt serios. Acum putem merge mai departe. Haumem!

El mai ramane puțin pe loc să mai asculte, apoi își ia pasărea și vine. Tacerea e mai gravă, dar acum știu ca șgomotele cari pica din cand în cand împrejurul meu, în ea, sunt numai gânae cari cad. Frunte ramurile copacilor, văd uneori o bucată de cer alba, ca o rută intinsa pe variturile lor.

Molcomul pacant al unei căruțe, mă oprește din nou. Trag cu urechea încotro se aude și caut să mă orientez.

Mai e probabil puțin până la margine sau până la vreun drum.

Prinț mi-a luat-o iar înainte. Acum nu mai merge cu coada drept înțansa spre mine, ci și-o mușcă într'o parte și într'alta. Mă vin cat mai aproape de el. Aud și glasul omului:

„Hais, has boaaa!“

Asta înscamnă neaparat că undeva prin apropiere, se termină calvarul. Imi micșorez pasul și-mi scot bacușa să-mi șterg suocarea de pe trunte. Zăresc în starșit, ușurat, panza albastră a unui lumniș printre copaci.

Pe camp n'a apus inca soarele. Pe miriști abia acum se topește aurul. Mă opresc în marginea pădurii și aștept să treacă omul pe care l-am auzit adineauri. Caruța era încărcată cu snopi de grau. Sus pe snopi e o temee. La jug trag doi juncani pierniciți.

„Bună ziua — zice omul când ajunge în dreptul meu.

„Buna ziua — răspund. Nu faci o țigare?“

„Nooooo! face omul catre noi. Ba iac — zice venind spre mine, dar nu mai am.“

„Am eu — spun și mă uit la el. E un om mărunț cu fața pământie și colțuroasă. Caică ușor cu picioarele sale goale pe iarbă și sare șanțul care desparte pădurea, proprietatea satului, de camp, proprietatea țărănilor.

Scot tabachera și i-o întind. El ia o țigare, se uită la ea și o duce la nas.

„Puuuu, ce frumos mirose! Parcă ar fi miere fă! face către nevastă-sa, care s'a întors în căruța cu fața spre noi.

„Ba s'o ardă diavolu de miere! raspune ea.

„Mai ia una — zic.

El se uită neîncrător la mine, de-acî zâmbește și mai ia una.

„Stai — spun.

Se oprește rușinat și e gata s'o pună înapoi.

„Ia-o — zic, votam numai să te opresc să-mi spui, cum te cheamă, pentru că țin să-mi aduc eu singur aminte: nu ești dumneata Iancu Nideii?

„Ba eu — zice.

„Vezi că te țin minte? și-i dau să aprindă.

El puface de câteva ori din țigare apoi:

„Cum să nu mă ții, domn Niculae? N'am făcut școala odată?“

„Așa e, zic, am făcut școala în același timp. Îți aduci aminte? Școala veche care era să cadă pe noi într'o iarnă...

„Și'n care curgea când ploua, ca afară, închee el.

„Mai ții minte gaura de sub talpă prin care intrau porcii lui Șocardea? întreb.

„Stt... — face, arătându-mi cu capul spre căruța, nu-i mai zice așa că e nevastă-mea neam cu el.“

„Ai lui Iordache Rede — zic — dacă vrei dumneata.

„O țiu, domn Niculae, cum să n'o țiu. Nu ne strecuram și noi câte unul, câte unul, afară prin ea, după ce domnu adormea pe catredă, ca să ne jucăm?“

„Așa e Iancule — spun — îmi pare foarte bine că te-am întâlnit. Mi-am adus aminte o mulțime de pozne.

„Și mie îmi pare bine, domn Niculae. Imi pare bine că nu ești fudul și te oprești să stai de vorbă cu noi. Ion al lui nea Voicu Neuclea e numa încasator la tramvae, da nu-i dă nimeni cu prăjina de nas.

„De ce să fie fudul, Iancule? Nu untem toți oameni? Doar că tu umbli desculț și e încălțat, tu ai mâinile mai negre și eu mai albe. Dar picioarele tale desculțe și mâinile tale negre sunt mult mai cinstite și mai curate decât picioarele încălțate și mâinile albe ale unor domni orașeni.“

„Așa e, domn Niculae, — face omul mișcându-se jenat pe picioarele lui murdare, la care eu mă uit emoționat în iarbă, — dar zice că noi suntem țărani.“

„Toți suntem țărani, Iancule. Toți ne-am născut aici și nu se știe, poate că toți vom muri tot aici.“

El clătina din cap și se scărpină după ureche. Nu se aștepta pesemne la aceste vorbe, dar mie îmi pare bine că i le-am spus. Știu că i le-am spus și oamenii vor fi mai apropiați, mai calzi cu mine ca până acum. Toți oamenii mă ocolesc. Toți bănuiesc o stofă străină și neaccesibilă în mine. Văru-meu cu care am copilărit doisprezece ani împreună, am mâncat din aceeași strachină și am supt poate din aceeași țată, pentru că aci mamele nu se sfîesc să-și alăpteze una altelea copii, m'a luat și el cu domnu. Aseară când l-am văzut, mi-a zis: „Bine ai venit pela noi, domn Niculae“. Și doar stă în aceeași curte cu părinții mei și a stat de când e el astfel.

Iancu nu mai știe ce să-mi spună. Din vârful căruții femeia îi strigă și-l zorește dar el ar mai sta totuși puțin lângă mine.

„Du-te Iancule — spun întinzându-i mâna — te cheamă nevastă-ta.

„Las'o să mă cheme, domn Niculae, că de altceva nu e bună.

Imi întinde însă mâna și se depărtează încet cu pașii lui mărunți prin iarbă, spre căruța.

Eu o tai deadreptul peste câmp și identific mergând încet, locurile. În stânga mea sunt loturile. Vechi loturi cu care au fost improprietăriți strămoșii noștri pe vremea lui Cuza Vodă când s'au expropriat averile mănăstirești. Tot acest câmp imens, ținea de mănăstirea Glogoveanu. Identific pe loturi în ceața roșiatică a amurgului, coroana neagră a bătrânului stejar din capul lotului nostru și mă încălesc de gândul acestei proprietăți care, cu cele trei generații ale ei în urmă, mă înobilează.

La stânga, după colțul pădurii, e un nou intrând: puțul lui Nae. Și acolo, are tata câteva pogoane de pământ. Aci pe unde mergem, e câțina. Noi n'avem locuri aici, dar are văru-meu și e tot una. Neamul nostru ocupă trei din cele mai frumoase și mai bune părți ale câmpului. Merg încet, gândindu-mă la acest neam a cărui gravă importanță o duc în spate și nici n'aud când a lătrat Prinț și a sburat prepețița după care aleargă ca un nebun. Pe cerul vânat strălucitor ca de oțel, prepețița pălăie ca un fluture negru. Apoi se topește cu totul în întunecatul care se apropie cu pași de lup, dintre loturi și dinspre Vișina, inghitind ultimele floace de borangic ale amurgului.

Iepurii mă puțin, dar prepețițele sunt pasiunea congenitală a lui Prinț. Îl las să alerge și să chîfnească ca un nebun și mă întorc să privesc spre pădure. Nu mai disting decât o massă grea, neagră, deasupra căreia cerul se lasă ca o pulbere de sticlă. Luna nouă, parca e o virgulă de foc pe pergamentul imaculat al acestui cer colosal. Imi fac degetele dela mâna dreaptă puică și mă închin. În gând recit aceste versuri pe care mi le aduc aminte subit, de la mama:

„Luminia nouă
Tae pâinea 'n două
Tie jumătate
Mie sănătate.

În numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh Amin.“

Merg apoi cu pași rari cu trupul puțin aplecat, înainte și simt pușca între spete bine înfrățită cu mine. Am impresia că înserarea cade și se adaugă la ființa mea care crește neagră, orgolioasă și fantastică, umbrind tot câmpul. Calc din ce în ce mai apăsat. Bocancii mei au o putere ciudată de a se afunda în glie și-mi pare că la fiecare pas, pământul se înalță după talpă și merge după mine ca o turmă de oi negre. Încep să fluier o melodie lărgănată pe care nu sunt sigur dacă am auzit-o undeva, sau o scot acum pentru întâia oară din religiozitatea bizară care-mi învelește ființa.

Capul nu-mi mai face doi bani. Fața de această calmă și întreagă adecuare a ființei mele cu pământul, existența creurerii mi se pare de prisos și neliniștea lui un joc de artificii ridicol. Sunt sigur că a sacombat în mine cineva. Nu-mi pot da seama precis, cine este acest mort pe care îl port în suflet, dar melancolia certitudinii îmi atârnă de frunte ca o candelă care arde sfioasă în magnifică înserare.

Un alt car păcăne vag pe undeva, dar nu mă ostensesc să-l identific. Merg cu fruntea în jos, înfășurat de lujerii nopții și ai pământului. Prinț ei însuși e grav. În dreapta mea la doi pași, își ține capul sus și ochii străpungători și fosforescenți înainte. Am net impresia că ne mișcăm amândoi printre mituri. Păcănitul carului a ajuns foarte clar. Mă opresc și ridic ochii. E numai la câțiva pași de mine pe un drumeag. Ași lua-o în altă parte ca să nu mă întâlnesc pe nimeni, dar văd la câțiva metri în urma căruții, pe tata mergând cu pasul lui obicinuit, mărunț și cu capul în jos. Imi e atât de drag cum trece prin fața mea, fără să mă vadă, că nu mă pot hotărî să-l ocolesc. Prinț, dealtfel, cu un strigăt scurt de bucurie, i-a și sărit în brațe.

Tata s'a oprit și mă așteaptă mângâind capul câinelui.

„Cu ce-mi veniți acasă, domnlor vânători? ne întreabă în răs pe amândoi, văzându-ne cu mâinile goale.

„Cu o foame de lupi — spun.

El râde și mă bate pe umăr.

„Foarte bine. Măică-ta o să aibe ce se ne dea să mâncăm la toți.

Apoi tace și merge după căruța în felul lui, cu pași mărunți și cu capul în jos. Îl aud plicuitul imineilor și nu mă mai satur privindul.

„Vii de la lot? îl întreb.

„Da — zice. Mai aveam de cărat câteva clăi de ovăz de acolo și mă repezii pe seară cu Marin să le iau.

Marin merge pe lângă cai. Ași vrea foarte mult să știu despre care Marin e vorba.

„Iei o țigare, Marine? strig.

„Iau, domn Niculae. Și se oprește.

Mă uit la el și nu-l văd prea bine în lumina această cenușie a înserării. E un băiat înalt și subțire. Într'o mână ține coada lungă a biculului, cu cealaltă își apropie țigara de chibrit.

La lumina chibritului văd o față osoasă necunoscută, dar n'am curajul să-l întreb al cui e.

După ce-și aprinde țigara, flăcăul fuge iarăși în față, lângă cai.

„Al cui e băiatul acesta? întreb pe tata.

(Urmare în pag. 7)

In balta Brăilei, cu duba

de VICTOR MĂGURA

Când ajungem la cheiul gârlei, soarele e sus. Toate planurile făcute de cu seară, după care trebuia să pornim cum s'o crăpa de ziua, au rămas baltă.

După o scurtă deliberare, angajăm unul din acei barcași care pentru un drum dus și întors până'n ostroavele Dunării cer prețuri înspăimântătoare, spre a se mulțumi imediat cu jumătate și chiar cu mai puțin.

Așezați comod în fundul bărcii, trecem gârlea până în dreptul plajei din fața debarcaderului, apoi o luăm încet în sus, pe lângă mal, spre a ne feri de curent. Pe șesul nisipos din stânga noastră, câțiva sportivi matinali joacă foot-ball, ping-pong, sau fac plajă. Îi lăsăm în urmă fără părere de rău, cu ochii țintă spre culmile fumurii ale dealurilor dobrogene.

Barca noastră se strecoară abil printre șlepurile ancorate lângă țărm. Luntrașul cu pretenții de lup de mare, e mai degrabă o vulpe șireată. El știe unde grindul înaintează nevăzut spre mijlocul apei și poate trece nesimțit printre Scylla unui bot de uscat și Charybda prorei unui remorcher. După spusele sale, pare a fi fost cândva marinar (și nu de apă dulce). Îți distinge, de altfel,

temporar exilat pe străine meleaguri. Se uită și ei în jos la noi, ca la niște apariții ciudate, de pe alt țărm. Asemeni la chip și la gesturi, nimic nu ne leagă: doua lumi, pe un spațiu „ce se măsură cu cotul”.

Orașul a rămas cu larva lui, pierdut în umbră.

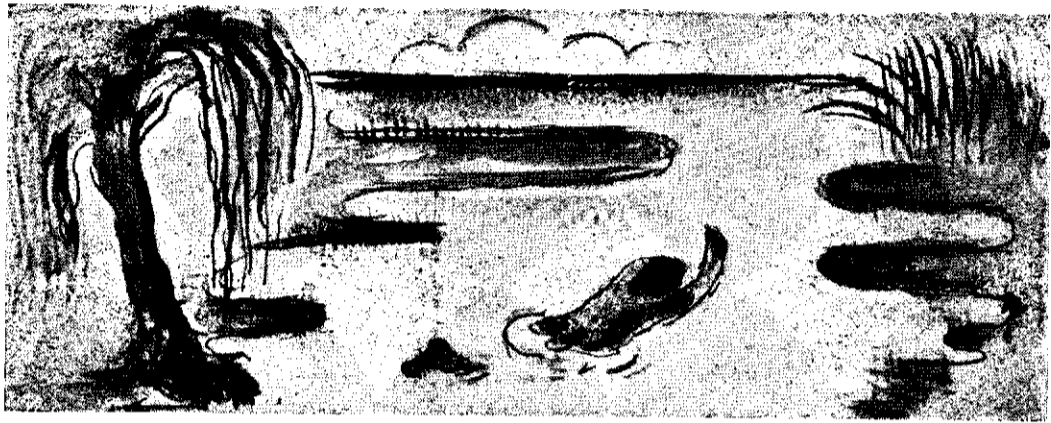
Câteva coșuri de fabrică; două, trei creștete de clădiri; un șir de catarguri alinate la țărm. Atât.

Și tot mai vie în fața noastră, natura hieratică și nudă. Ici, colo, o căsuță de pescar se arată umilă printre tuișuri. Temelie solidă de piatră, ridicată mult deasupra solului, — prevenind inundații, cu proporții de catastrofă pentru ea. Pereții de-o șchioapă, de sigur de lut, cu unul sau două ochiuri mărunte de geam, și deasupra, aceiași galbenă căciulă de stof, trasă mult peste frunte.

Cu o ușoară sdruncinătură, prora dupei s'a înfipt în mal. Tresărim. E Chiciul Popii.

LA TAIFAS CU UNCHIUL BULL

Sărim cu atenție din barcă, pe un butuc înfipt în malul de lângă fața apei.

dintr'o privire o navă germană de una sârbească. Acum se mulțumește cu gloria mai mărunțică dar mai sigură de luntraș și pescar. Pe noi, calmul lui, reușește totuși să ne impresioneze.

În acest moment trece săgeată, în susul apei o barcă cu motor, cu jumătatea dinainte ridicată mult deasupra valurilor. Luntrașul nostru ne explică: e o șalupă. Barca din stânga, legată la mal, în fața unei locuințe de pescar lipovene, e o luntră. Are o construcție specială, cu pereții laterali drepecți și cu fundul lat. A noastră e dubă. E cea mai practică. Construcția ei imită pe cea a vapoarelor.

Cu puțin înaintea noastră s'a desprins o barcă mică și caraghioasă, ca o covată. Un moșneag mititel, ascuns sub o pălărie cu borduri largi („ca o ciupercă imensă”, remarcă cineva), cu mâncălele suflecate, vâslește de zor. Una din vâsle e despicată ca o furcă. Și iată minunea: pe nesimțite moșul ne lasă în urmă, tot mai departe, cu toate aprecierile bargagiului nostru:

— Asta e o lotcă. Nu-i bună de nimic. Te dă la moment peste cap.

Și'ntr'adevăr, covata din fața noastră saltă pe valuri ca o coajă de nucă, fără însă ca omul din ea să dea semne de îngrijorare. Dimpotrivă, gonește tot mai îndrăcit spre țărmul din fund, pe care se ridică, stufoasă și verde, coama pădurii de sălcii.

Acolo-i Chiciul Popii, vestește luntrașul, și toți ne aruncăm priviri complice. Postul lup de mare, mândru de duba lui, s'a gândit și el, la fel cu noi, la moșneagul cel mic, ce stăpânește cu atâta siguranță unda, — poate cu invidie, poate cu o umbră de tristete. Și ne dăm sama: e și aceasta mai mult decât o meserie; e o vocație.

În jurul nostru e un tumult tot mai viu. Foașnetul sălcilor de pe țărm se acordă în taină cu murmurul valurilor. Departe, undeva, suspină un cântec de pescar. În dreapta se înalță un zid negru de șleperi, în care oameni necunoscuți vorbesc într-o limbă neînțeleasă, ca acel „baragouin” din basmele franțuzești. Bargagiul, atotștiutor, intervine:

— Sunt sărbi. Îi privim, filosofând asupra capriciilor soartei. Fără îndoială că acești oaspeți ai apelor, ce simt pe ostrovul lor pluitor ca pe un crâmpei din patrie,

— Aici stă unchiul Stelian?
— Steian Lungu? Colușa.

Și o mană paioasă și arsa de soare se întinde spre o bojdeucă scundă, pitită sub coama rotă a unei sălcii. O luăm de-alungul drumului schițat de aratorul acelei mâni. O carăruie șerpuește în iarbă și în jur se nalță arbori de diverse dimensiuni.

În batatura casei, un cățel doarme cu botul într'o strachină. Zămbim: a dormit mancând, și nu'adevăr, e o arșită tropicală. Ne refugiem la umbra unui acoperiș de stof, sub care se află, în fund, un pat cu polog. (Aici fântâni fac ravagii). O faranatură de lăcer nu reușește să acopere bine rogojina. La cap, un bufet-noptieră, de construcție primitivă. Alături, o masă cu câteva biete ghivece de flori. În stânga se află o vatră de lut, în înveliș de trestie. În față, casa, de proporții liliputane, ca toate celelalte, cu o ușă strambă, pe care, ca să poți intra ar trebui să te apleci prea mult dela brâu. Pentru șezut, vreo două scăunase simetrice, care se pierd pe sub picioare. Totul e miniatatural, dar viu și simpatic. În jur, liniște adâncă. Arșița soarelui pare a fi topit și șgomot și mișcare.

În acest cadru de povește apare omul. Pe poteca deschisă în popoșoiul de 3 metri, bustul lui e redutabil. Și cum frunzele s'au dat ca o cortină verde în lături, se ivește întreg și puternic ochilor, ca un stăpân temut al acestor locuri. Figura lui e uscată și rece. Privirile tăioase au un obiectiv important, dincolo de noi. Brațele suflecate și picioarele goale lasă să se vadă, accentuat, printre mușchii solid conturați, vine de oțel albastru.

Așteptăm să ne izbească buzduganul vocii, năprasnic, desigur, ca și omul.

Dar unul dintre noi se ridică:

— Bine te găsim, unchiule.

— Voi erați, mă? Bine-ați venit.

Ești și tu George?

Și glasul s'a muiat ca o mângâiere.

Dar omul apelor se întoarce:

— Și voi, cine sunteți?

Sub lovitura înaltă a vorbelor, eu și cu fratele meu ne facem și mai mici.

Văru-meu George intervine:

— Ei sunt băieții lui tante Dobrița.

— Așa? Bravo!

Răsuflăm ușurați. Aripa bunăvoinței s'a întins și asupra noastră. Ne așezăm cu toții, înghesuți pe unde putem. Un-

chiul Stelian nu prea este deprins cu oaspeți. Atmosfera se destinează încetul cu încetul. Bașranul povestește câte ceva, sau întreacă de cei pe care i-am lasat acasă. Cu unchiul Stelian suntem rude, dar în ce tei, nu știm nici noi. Iu-i cunoscut macar numele adevărat. Căci mi-am dat seama chiar în momentul apariției că „Lungu” e numai o aluzie la izicul sau impresionant. Nu mai puțin potrivit mi se pare cognomenul de „Unchiul Bull”, dat de una dintre rudele noastre, un personaj ca din Hogeaș: uriaș, bonom și muiant. Și de un caim aiocoma cu al unchiului de alături.

Pușin câte puțin, ne-am familiarizat cu el. Ne-adece — aperitiv — o turturie cu castraveți murați. Unul dintre noi întreabă:

— Da' vreo saramurică de omleți ai?

— Am niște șomotei. De vrei, vi-i fac rasol. Cu usturoi sau cu oțet?

— Cu usturoi, decidem în cor.

Unchiul Bull se frânge de mijloc și intră în bujdă. În mână ține un portret.

— Se pricepe careva să picture?

Vărul meu George se pricepe.

— Poți să picturezi?

Fotografia trece din mână în mână, însoțită de murmure de admirație. E un bărbat frumos și viguros, pe care nu-l cunosc. Câteva perechi de ochi se așintesc asupra mea.

— ???

Mă uit nedumerit.

— Unchiul, lămurește George.

Sunt tot mai mirat. Se poate? Acest bătrân uscat și zdrențaros să fie omul elegant care privește zămbitor din fotografie? Îi voi cere să povestească.

AVENTURIERUL ANCORAT ÎNTR'O GRĂDINĂ DE ZARZAVAT

— Și-a vrut așa — încheie moșul, — după 34 de ani de viață, să-mi pue lanțu' de gât: na, du-te la bulibășie!

Povestea e lungă. Și palpitantă. Dar ne-am legat cu toții să tăcem. Știe unchiul Bull că ne vom ține legământul. O înțelege după luminițele înduioșate ce ne sculpează în ochi. Căci bătrânul, la istorii, e meșter și te captivează pentru todeauna. Vorbele lui, pornite ca un vânt ușor, cresc cu încetul — uragan — și tremurii tot în miezul povestirii, întrevăzând o soartă năprasnică, precum întrevezi în prăpastiile căscate între talazuri, apropiatul naufragiu. Și lucrurile acestea nu le mai poți uita. Adânc le-afunzi în suflet și le încui cu zeci de chei. Dar când ești singur, desfaci cutia tainică a amintirii și o lacrimă se topește discret în colțul pleoapelor, ca o floare veștedă pe-un mormânt drag.

Am stat așa multă vreme, fiecare cufundat în lumea sa interioară, unde basmul bătrânului continuă să-și urzească neauzit firul. Dar moșul scutură capul, înviorat:

— Hei, mă băieți, angarale nu-i bine să iei niciodată.

— Iși face o țigară și se așează mai bine, semn că are de gând să continue.

— Și credeți că s'a terminat cu asta? Da' de unde? Tot nu m'am învățat minte.

Minunați de șotile moșului, ne primim satisfacții, așteptând o nouă serie de întâmplări neștiute și rare. Dar de după dămb apare un om cu bustul bronzat tare de soare și cu șapcă cu cozoroc mare, ca a watmanilor de tramvai:

— Cicio, dai la mine capuți.

Poate fi numai un limbaj universal, obișnuit pe aici. Dar ceilalți mă asigură că moșul știe sârbește.

Da, știe, lămurește el. Și nu numai sârbește, ci și alte limbi: ceah, turcească, rusească. Și-i sunt necesare. Căci ce s'ar face cu grădina lui de zarzavat, de unde cumpără numai străinii dela șleperi? Așa, merge. E prieten cu toți navigatorii, până departe 'n susul bălții. Dacă-i întrebi, te 'ndreaptă totdeauna:

— Du-te la Cicio, la romănu'ăla, la moșu.

După o nouă țigară, firul povestirii e reluat. Evenimentele se succed vertiginos și fantastic. Exotic și totuși real, ca'ntr'un roman de Panait Istrati. De câte ori n'a fost moșul în conflict cu autoritățile, și de câte ori n'a lucrat mână 'n mână cu ele împotriva altora! A fost prieten al bandiților din baltă adese, și uneori le-a fost și adversar. A stat și el la fund cu un pai de trestie în gură. A fugit noaptea cu luntrea, cu vaporul, sau chiar înnot. Și a cunoscut și zidurile reci ale închisorii. Dar el a rămas totdeauna același: omul cu sânge iute de haiduc.

— Dar cu sârboica aia cum a fost?

— Păi cum să fie? Bine cred și eu că n'a fost. Că se ducea toată ziua la șleperi și dansa cu ăia de scot radio afară și cântă.

O nouă și meșteșugită istorie și pentru noi un nou prilej de năcăntare. Povestea asta nu-i prea veche. Moșul avea încă o avere frumoasă. Dar sârboica cu care trăia l-a denunțat autorităților, nu știu pentru ce fapt. Se gândea că va putea scăpa astfel de dănsul, spre a rămâne singură stăpână. Dar vulpea bătrână nu s'a lăsat prinsă. I-a dat ce-a avut mai de preț, numai să scape de ea:

— Du-te, dom'le! Ce-ai venit la suhat la mine?

E-atât de supărat de aceste pățanii repetate, încât nici nu vrea sa mai aodă de eie. Și cu toate încercările noasre, nu mai putem scoate nimic dela el. Capitorul acesta îl considera deintuz în cineat, cu următoarea remarcă:

— Mai bine singurei în baltă, decât cu tovarași în hoarob!.

PRIVALUL MORTII

— Și acum duceți-vă. Dar știți? La capu' chiciului; ciuar în capu' ostrovului, un' s'a duce toată lumea. S'a vezi ce-i aceea! Sărbațoarea e un băiciu.

La încenul lui categoric, o luăm ceva mai repede 'n sus, pe cararea ascunsă 'n burueni. În stânga, zidul verde de porumb. În dreapta, capricios și abrupt, malul „gârlei”. Nerăbdoatori, ajungem pe-un coț vesel de pământ, cu vegetație vie și picturaia. E capul chiciului. Se cunoaște și după o intenție de plajă, primitivă, dar lină și odihnitoare. Un braț de apă, foarte lat pe alocuri, ne desparte de chiciul celălalt (Chiciul Morpu). Acolo peisajul pare mai bogat și depărtarea însăși e un motiv de atracție.

Pe sub săciulele stufoase ne apropiem de apa care se sbate în volbură. Printre crengi, vântul fășae ciudat. Umbra aceea deasă are în ea ceva înfricoșător!

— Acesta-i privarul Veriga. Mulți oameni se înecă în el. Chiar săptămăna trecută, un tânăr de-aici, din oraș... Abia luase bacalaureatul...

Și vorbitorul face, trist. Dar fratele meu abia se stăpânește:

— Cum s'a întâmplat? Și nu știți unde?

— Ba da, la „rădăcini”.

Și arată cu mâna la stânga. Acolo, sub malul răpos, câteva sălcii bătrâne își arată rădăcinele strâmbe ca niște trupuri groase de serpi.

Povestea e simplă dar obsedantă. Tragică prin fatalitatea care apasă soarta omenească. Venise cu alții în baltă. Rămăsa la un moment dat singur, se aruncase 'n văltoare, și nu mai putea ieși.

— Este acolo o forță haină. Când te ia vârtejul și te duce la mijloc, nu mai poți scăpa. Îți ia toată puterea și te trage la fund.

Cu toate că știm ce să credem din aceste istorii diformate de superstiții și uneori de câte o imaginație bolnavă, ne simțim stânjenți. Mă desbrac în tăcere împreună cu fratele meu, pe când ceilalți își pregătesc undițele.

Apa rece mă înviează. Mă simt în mijlocul ei mai bine decât pe mal. Cu gesturi prelungi sfărâm în cioburi imaginea cerului brădat de nori albi. Trec din prival în Dunăre și aud, prin murmurul apei, cântecul unor lipoveni ce trec cu luntrea în sus. Sunt numai trei dar ce armonie perfectă! Câți inși, atâtea voci, toate clare și bine susținute. Fără studii îndelungate, fără inutilă teorie. Abia le mai zăresc bărbile roșii și stufoase, care se apleacă, și luntrea face cotul. Singură melodia continuă să plutească undeva în înalt.

În acest moment strigăte'n panică mă chiamă la mal. Nu-mi dau seama ce s'a întâmplat. Totul a fost de scurtă durată. Până să pun piciorul pe uscat, ultimul act se produsese. Epilogul: fratele meu întins pe iarbă, pe când ceilalți îi fac respirație artificială. M'aplec și eu, îi fac masaj pe piept și își revine.

Demonul aventurii nu-l lăsase în pace. După ce a străbătut înainte și înapoi privarul, s'a dus să se arunce 'n bulboana blestemată dela „rădăcini”, cu gând să-i afle fundul. Dungi roșii în

jurul gâtului arată cum se agățase cu capul în rădăcinile sălcilor. Avusese calmul suficient și poate ajutorul divin, pentru a se desprinde din fioroasa îmbrățișare, și ieșise la mal. Odată ajuns aici, de efort și emoție, își pierduse cunoștința.

RĂMAS BUN, SINGURĂTATE

Când glasul cu adâncuri de hău ne chema, pornirăm în grabă. Unchiul Stelian pregătise pranzul trugal. Așezați în jurul mesei de lemn neciopit, înulecam de zor, fiind într'o miană coaru de mamăga, întingând peștele aiutat în mușca și mușcând cu poartă din ridichile roșii de lună.

Deodată ne privim complici, și unul din noi scoate din servieta o sticlă înfundată de „negru vartos”. Dar unchiul Stelian e de altă părere:

— Eh, lasă asta! Am ceva mai bun.

Și dispărând cu vinul, se 'ntoarce imediat cu o sticlă de vutcă tare și 'ndrăcită. Bem pe rând din același pahar. Din când în când ne 'necăm și tușim. Unchiul ne privește disprețuitor. Singur fratele meu îi poate ține isonul. Bucurosi de tovărășie, moșul îi cere o țigară, apoi scoate de sub pernă o tabacheră de argint, lucrată frumos și i-o dă.

— Ține, dela moșu. Și să-ți aduci aminte...

Între timp zăresc pe brațele bătrânului niște semne vinete. Mă uit curios: tatuaj. Ceva mai jos de cot, atât înăuntru cât și în afară, câte o siluetă de acrobată de circ. Pe piept, ceva mai puțin clar, chipul Sfântului Gheorghe. Aici e însemnată o dată: 1902.

— Eram pe-atunci la Tulcea. (Bănuim imediat în ce împrejurări). N'aveam ce lucra. Sunt făcute cu acul și cu fum de tămăie, — ne destăinuște moșul.

N'am putut afla dacă aveau sau nu vre-o semnificație aparte.

După masă ne întindem la soare. Resping rar aerul proaspăt, cu miros tare de fân. Printre crengile salciei pri-

vesc cerul. În răstimpuri, câte-un pescăruș trece săgeată, spre a se lăsa în sbor lin, paralel cu fața apei. Bun vânător, se 'ntoarce aproape totdeauna cu prada în ghiare. Mă simt bine ca niciodată. Pacea din afară s'a lăsat și'n sufletul meu.

Dar iniștea binecuvântată nu ține mult. Ca un charon nemilos, luntrașul cu tricoul vărgat apare la mal.

— E timpul să mergem.

Ne luăm rămas bun dela omul gigantic și cu povestea la fel. I-am făgăduit că vom reveni în curând, dar știm că nu ne vom ține de cuvânt. Ne pare rău, și ne simțim foarte mici că nu avem și noi puterea de a o rupe definitiv cu o viață care ne oferă poate confort și distracții, dar ne răpește cel mai mare bun: liniștea sufletească.

Și'n legănarea undelor tot mai întunecate de apropierea serii, ne îndepărțăm de cuibul acestui șoim al apelor, privind în tăcere turmurile fumurii ale orașului, ce se profilează nedelușit în zare.

1) Hodorob = coș de pește.

Sinteză de spirit și de viață

(Urmare din pag. 1-a)

1875: suplinitor al cursului de logică predat de A. D. Xenopoi la Institutul Academic din Iași, apoi profesor de limbă germană în locul lui Samson Bodnărescu. Conștiințiozitate și pricepere în predarea cursului. Acuzat de violență și nervozitate, este înlocuit la această catedră cu P. Paacu, și numit de Titu Maiorescu revizor școlar. Prietenie cu Ion Creangă. La Borta-Rece și la bojdeucă. Un filizon cu proptele este numit bibliotecar și Eminescu trecut în postul de inspector școlar. Călătorii prin țară, cunoașterea adâncită a nevoilor țării și a oamenilor, a mizeriei morale și sociale, a pericolului evreesc.

1876: Inspectii școlare. Călătorii în Bucovina.

16 MARTIE 1876: conferința-studiu despre „Influența austriacă asupra românilor din Principate”. Inchegare sintetică a unui corp de doctrină naționalistă.

1 IULIE 1876: Mihai Eminescu destituit de Gh. Chițu, ministru de instrucție în guvernul liberal. Mășăvia calomniatorilor A. Vizanti și Perino izbândise. Era acuzat că a furat și vândut cărți din Biblioteca Statului. Postul va scrie: „Cenzura liberală a nimicit ideile ce mi le făuriserăm despre viață”.

15 AUGUST 1876: Moartea mamei poetului, Raluca Eminovic.

1876: redactor al „Curierul de Iași”, gazetar de gândire naționalistă, de expresie sigură și clară, de putere de convingere și documentare riguroasă. Fixarea punctelor cardinale ale problemei

evreiești. Dragoste și ruptură cu Veronica Micle. Părăsește redacția ziarului pe o chestie de demnitate, la sfârșitul anului 1877, și în

1877 PRIMĂVARA: la București, redactor al ziarului „Timpul”. Viață de muncă istovitoare, de lipsuri materiale. Polemică cu ziarul „Românul”. Din nou la „Junimea”.

1878—1879: Pamfletar; gânditorul doctrinei naționaliste; campania de presă împotriva liberalilor.

24 MAI — 21 Iunie 1879: chestiunea israelită.

1881: apar „Scrisorile” în „Convorbiri Literare”, scrise mai de mult. Apar articolele despre „Pătura superpusă”. 1881—1882: bogată activitate gazetărească. Apologia trecutului, critica prezentului, viziunea genială a viitorului. Prietenie cu Ion Slavici. Titu Maiorescu și I. L. Caragiale continuă. G. Panu, ziarist de talent, dar pățimesa politician, se retrage dela „Junimea”, din pricina Satiei III.

1883: apare „Lu'caful”. 1883 VARA: la Iași, citește la vechea Junime „Doina”. Reinviu vechile prietenii.

1883: dincolo de bine și de rău. În lumea fantasmelor, pe căile eternității.

1884—1889: pe culmile tragediei. 15 Iunie 1889: moartea lui Mihai Eminescu. Gloria postumă. Spiritul său revine și trăiește în zănușele creatoare ale poporului român.

NICOLAE ROȘU

Noapte

Doinei

Un vânt ușor cutremură castanii
Și frunze cad pe drumul alb și dur...
Sub cort de vise furișaji țigani
Cu ochi flămânzi de stepă și azur

Mângâie floarea scripcilor străbune.

O stea pălind se scutura'n fantână
Și ceru'ncovoiat la rugăciune
A prins huluii dragostei în mână.

S'a stins demult și ultima scântee...
Doar luna... blonda popilor noiță
Coboară 'nct pe căile lactee
Să-și reazime tristețea de-o troiță.

NICOLAE PELIGRAD

CRONICA DRAMATICĂ

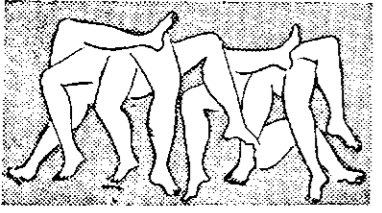
= Cronica măruntă =

TEATRUL „COLOS”: „Mielul Verde”, comedie muzicală în 3 acte (16 tablouri) de H. B. WARNER, versiune românească de EUGEN MIREA, muzică de ELLY ROMAN

„Mielul Verde” fiind a nu mai știm cătea tentativă de a ne dezvălui autentică viața de culise a unui teatru de revistă, marea surpriză este că a reușit într-adevăr să ne mai amuze.

Ne-a sedus în special ritmul în care s'a jucat acest spectacol.

În fruntea distribuției, se găsește o vedetă oarecum exotică:

Bob Gray's Show

P'us întreg ansamblul său de balerine.

Bob Gray el, personal, nu este desigur cel mai mediocru dansator de music-hall care a trecut prin teatrele noastre, după cum, poate, nici cel mai strălucit. (Boris Kniașev era, în orice caz, un artist).

Baletul său însă, — deși nu prezintă elemente excepționale, — are marca calității de a nu mai fi un simplu ansamblu de fetițe cu „cache-sexe”-uri indiscrete și cu o foarte neprecisă noțiune a ritmului, — ci un corp de balet extraordinar de omogen și ale cărui componente au într-adevăr un temperament impresionant. S'a dansat într-un ritm trepidant pe care jocurile febrele de lumină n'au făcut decât să-l accentueze. (Foarte bun trouvaillul-uc cu clicea, — sau baletul „Polul nord”).

În privința trouvaill-urilor

coregrafice, Bob Gray are multe idei interesante, iar când îmbracă unu din filmele americane, alege numai lucruri bune. (Cine e de vină dacă Hollywood-ul a epuizat totul în acest gen?)

Mai au o calitate balerinele lui Bob Gray: conștiințiozitatea. Priviți pe „intelectuala” trupeii — care cântă muzică de jazz americană și melodii francezești. E o persoană induioșetor de bine intenționată și conștientă de importantul domniei sale rol.

O altă dansatoare care pare a fi vedeta ansamblului — e în ciuda unui număr destul de impresionant de Bilograme, de o suplețe uluitoare și ar fi cea mai bună ilustrație la un manual pentru educarea voinței. O alta, reușește să ne facă să uităm că e vag urlică, grație unui ritm trepidant.

Credem că din toate intervențiile acestui număr de atracție, cea mai reușită este baletul „Polul Nord”. Dar cealaltă și intrăde- văr încântător, sunt costumele, de o bogăție, o varietate și unecori de o ingeniozitate surprinzătoare.

Subiectul acestui spectacol, se brodează pe tema rivalității dintre două vedete de revistă, și conștiințele nervilor respectivi. Prima vedetă este domnișoara

Lisette Verea

care constituie și capul de afiș al „Mielului verde”.

Domnișoara Lisette Verea nu este, cealaltă se numește de obi-

ceju o „artistă”. Este, în schimb, o „vedetă”. E frumoasă, — o frumusețe scenică — știe să se miște cu desinvoluntură și să anime un spectacol. În plus, se îmbracă cu gust, și mai ales, știe să-și poarte rochiile fără să fixeze atenția numai asupra toaletelor.

Mica surpriză a serii, a fost însă domnișoara

Tanti Căpățâna

pe care ne obișnuisem să o vedem numai în roluri de foarte clorotică ingenuă. Rolul fetei cu temperament pe care probabil că îl aștepta, l-a găsit abia acum după ce a fost, inutil, domnișoara romantică din fosta comedii muzicale.

Rivalitatea celor două vedete, duce la dispariția din teatru a primei — după criza de nervi de rigoare. Dispariția provoacă panică în culise. Toată lumea se egită, inclusiv domnul

făcut impresia că a fost, în sfârșit, întrebuințat mai aproape de posibilitățile sale. Căci, sincer, începusem să ne temem, când, după o stagiune întreagă cu roturi de lachei și „valeți stiași”, d. Cadetu nu se mai mișcă decât curbat și purtând pe braț un șervet imaginar.

Singur d. Cazaban rămâne calm în rolul directorului de teatru flegmatic și ingenios. Deși a avut un rol destul de ingrat d. Cazaban s'a achitat, cum se zice, conștiințios.

Intre timp, până ce să înceapă actul II, domnișoara Lisette Vereca reușește să ajungă cu automobilul în munți, și să intre, prin porțile, în cabana unui tânăr și frumos inginer, care se hotărîse să se retragă în singurătate. Acesta este domnul

Aurel Munteanu

care, de data aceasta, a fost mai mult actor decât tenor, fapt pentru care chiar îl felicităm. D. Munteanu a fost tot așa de simpatetic și de cuceritor ca de obicei.

În sfârșit, totul se termină cu o căsătorie, (în ritmul marșului nupțial de Mendelssohn-Bartholdy, care, colaborează cu d. Ely Roman, — mai puțin fecund ca de obicei) — nu, înainte însă ca „intelectuala” să ne mai cânte pe compozitor, iar vedeta cea grăsușă să ne mai ofere câteva din uluitoarele sale tumbes.

Regia e semnată de G. Timică. Muzica d-lui Ely Roman foarte „demi saison”. Avem în schimb multă muzică americană, care, deși cunoscută, e încă agreabilă.

Regretăm că decorurile d-lui Löwendorf nu sunt la înălțimea producțiilor anterioare ale acestui admirabil portretist. Nu știm însă dacă tot domniei sale se datoresc schițele costumelor. În orice caz, autorul lor merită toată admirația.

În rezumat: „Mielul Verde”, un divestiment din care nu lipsește nici femelle frumoase, nici nota de senzațional, nici risipa, de rigoare în așezarea împrejurării: o scară agreabilă.

GEORGE VOINESCU

în rolul compozitorului fără talent, care deobicei, este autorul „schlager”-elor de revistă.

Rivalitatea celor două vedete, duce la dispariția din teatru a primei — după criza de nervi de rigoare. Dispariția provoacă panică în culise. Toată lumea se egită, inclusiv domnul

Si mai mare este însă panica domnului

Niculescu Cadetu

care, în rolul autorului de revistă cu cap de poet ratat, ne-a

Cu privire la Aloysius Bertrand

(Urmare din pag. 1)

...Mergi la întinsele vii de lângă oraș la Clos-Vougeot și vezi expoziția de panere purtând armele ducele din arhiva cele crame.

Mergi, mai departe, la Beaune, unde ți se vor desfășura înaintea ochilor din sîpetele capelei 30 de metri de tapiserie în care Iosif, Fecioara și Irozii sunt cu toții nobili burgunzi rumeori.

Acolo în fondul tapiseriilor, culoarea vinului îndăgen, vei descoperi multe din catedralele d' struse de timp. Așa se desfășoară și rolul sufletesc al lui Gaspar în verde pal, senin vechiu, roșu misteric.

Neuitate această Burgundie spontană și cîmchetele prea știnte ale acestui vin!... De câte ori nu mi-am adus aminte, desguștându-l, de acel mare vin, acel „adevărat Amontillado” pomenit de Edgar Poe!...

A. să nu restrângem posibilitățile lui Bertrand la cifra unui romantic pitoresc. El posedă încă, prin nu știu ce întâmplare, o deosebită capacitate a humorului care ne transcende prin „florul rece”. În „Vânătoarea” poetul ne prezintă — ca și Poe în celebra poemă „Butoiul cu Amontillado” — o crimă din răzburare, sub aceleși aspecte amabile care fac să ni se sburlească părul.

...Cavalerul Houbert întrebă pe vărul său Regnault, în timpul vânătoarei, de ce nu-i în toate apele? Fiindcă azi de d' mineată s'a legat să fie în pace cu Houbert?

Regnault răspunde în doi perși și are ochiul roșu ca al unui nebun sau al unui dămnat.

Iar vânătoarea se purta mereu prin ziua cea strălucită pe cum e aghiasma, prin munți și padini, prin văi, și păduri!...

Regnault își desprinde spada și o trece de căieva ori prin bårdăhanele vărului Houbert. — Omoară, omoară, țipa Gamelon.

Răsuna valesa până la Rotcauavaux... „Fie intru Domnul binecuvântat, sufletul lui Houbert, cu m'ostenite răpus a treia zi de Iulie, anul una mie patru sute doisprezece, și la cheremul d'avorilor fie sufletul lui Regnault, vărul său și ucigașul său. Amin”.

„In pace requiescat” rinjește de cealaltă parte Montrésor, eroul din „La barrique d'Amontillado” după ce l-a injunghiat printre zorzoanele carnavalești pe bietul Fortunato la adăpostul hecatombiei. Aici la rece se păstra fruntea liciorilor.

Se poate vedea, înfine, dacă Théophile Gautier a fost cu totul îndreptățit când a grăit posterității că poemele din „Spleen de Paris” n'au nicio legătură cu „Garpar de la nuit”...

Traducătorul lui Poe și amantul mulțurii Jeanne Duval, intulse poate mai bine, paradoxalele înrudiri transoceanice ale vitregului copil dițonez. Când și l-a declarat pe-acest Aloysius Bertrand drept precursor, a făcut-o probabil din obiceiul de a ști ce spunea.

Gasparul, prin noaptea căruia slăbură astăzi firavele antene ale unui iubitor de poezie, nu inaugurează poate numai un simplu drum formal de poemă în proză cum a spus marele dar succintul istoric literar Thibaudet.

Burgund autentic care măncă ca bine și bea bine lângă răcoarele dela Tournus, s'ar fi căzut a fi mai drept, cu a-muntatul Aloysius.

SIMION STOLNICU

Poésie pas morte!

(Urmare din pag. 1)

aparențelor, vom putea afirma că mișcarea poetică este urmărită de marea public cu luare aminte și înțelegeră.

Împrejurările sociale și evenimentele politice, oricât de neprielnice vieții de meditație și reverie poetică, nu vor putea nici odată suprima nevoia de poezie. Independent de vârstă, de condiție socială și de grad de cultură, poezia este o nevoie sufletască ce se afirmă în noi în permanență. Cuvintele lui Ch. Baudelaire, cu aparență de butadă: „fără mâncare putem trăi opt zile, dar fără poezie nici un ceas”, redau o stare de suflet generală a umanității. Este în poezie un element de exaltare interioară, de transfigurare și nevoe de purificare, pe care poetul îl exprimă independent de noțiuni, numai prin atmosfera emotivă pe care o fixează în vers. Este fluidul care alcătuiește substanța poemului, dându-i unitate și iradiere; este scurgerea subterană de viață, circulația de sevă care animă poezia, dincolo de cuvinte. Din această atmosferă emoțională, sprijinită pe cadente și imagini, se desprinde vraja poetică, inefabilul cântecului. Deaceia traducerea literală a unui text poetic nu poate reda esența poemului și deaceia acestei transpunerii oarecum formale, de suprafață, trebuie să-i corespundă o identitate de viață emoțională, care singură reușește să transpună dintr'o limbă în alta conținutul poemului.

Este cea ce dă prestigiu și viață poezilor naționali. Se crează cu timpul între universul interior exprimat de un poet și conștiința lui o atare corespondență și identificare, încât poezia sa capătă o valoare națională unică, pe care străinătatea nu va putea niciodată înțelege în toată întinderea ei.

ION BIBERI

Deșuchia tul

(Urmare din pag. 5-a)

— „Nu e dela noi, e din Rugu — zice. Nu-l cunoști tu. Lucrează locurile dela Zinca.

— „Nu mai lucrezi cu oamenii de la noi? întreb.

— „Da, zice, fiindcă n'am încotro. Dar m'ași lipsi bucuros de ei.

Mă surprinde această filozofie și mă uit întrebător la el. Altădată n'ar fi dat un loc unui străin, să-l fi picat cu ceară.

— „S'au făcut ai dracului rău — continuă. Nu te poți înțelege cu ei.”

Sunt foarte trist că vorbește astfel despre țărani. Pentru mine țărantul este elementul nobil, puternic și necorupt al neamului. Mi s'a părut întotdeauna plin de o poezie particulară și cu o înțelegere justă a vieții.

— „Parcă aveai altă părere despre ei”, spun.

— „Se poate” — zice — dar azi nu mai sunt oamenii de altă dată.”

Merg alături de el și din când în când îi arunc o privire. Am crescut aproape c'o palmă mai înalt decât el. Sunt un om în toată puterea cuvântului. Și totuși sun fiul lui. Os din osul și sânge din sângele lui.

Oricât de instrăinat ași fi eu, de acest sentiment, nu pot scăpa. Omul acesta cu mustățile săine până la urechi, care merge la dreapta mea și-și plicie iminei de talpă, va avea totdeauna dreptul să-mi zică tu și să-mi ceară socoteala de faptele mele. Nu le-am spus încă ce mi s'a întâmplat și ai fost foarte mirați că n'am adus-o și pe nevastă-mea. Am îndrăguit eu o scuză dar sunt sigur că în sufletul lor și tata și mama sunt neimpăcați. Nu bănușesc desigur unde au ajuns lucrurile. Nu sunt obicinuiți în neamul nostru cu divorțuri, dar bănușesc probabil ceva și mai rău. Cred desigur că m'am jenat să aduc pe nevastă-mea în casa lor țărănească.

— „Trebuie să-ți spun ceva foarte important, tată, zic.

El se uită mirat la mine. Nu-i vine să creadă că nu i-am spus până acum acest lucru important.

— „Ce? zice.

— „Sunt pe punctul de a divorța de nevastă-mea.”

— „N'ai voe să divorțezi — îmi spune. Un om cinstit, nu-și lasă nevasta.”

Așa este — mă gândesc. Un om cinstit nu-și lasă nevasta.

— „Dar n'am fost cinstit”, spun.

Bătrânul își apropie fața de a mea, mă străpunge cu privirile până în călcăie, apoi ridică mâna și-mi cărește o palmă.

Eu stau drept și lălau în fața lui. Lumina inserării s'a făcut neagră ca smoala și cerul cules cu dragoste de pe câmpuri se deoseartă desguștat din mine. Pământul mi se sburlește sub picioare.

N'am nici o priză. Mă simt spânzurat ca o fantoșe între cer și pământ. Mă simt huiduit de tata și respins de nevastă-mea, ca și cum m'ași simți huiduit de toată întinderea aceasta severă a câmpului și refuzat de toate velleitățile creerului. Vinele mi se înmoaie și trupul mi se frânge în genunchi.

— „Iartă-mă, tată” — îngân.

Dar el, îmi întoarce spatele și pleacă cu pași mărunți și mersul legănat pe care îl cunosc decând am deschis ochii pe lume.

La doi pași de mine, Prinț lezită între a rămâne acolo, ori a pleca după tata. Apoi dă din coadă, își scutură capul și o rupe la fugă după el. Eu mă îndoi și cad pe brânci în țărână.

(Fragment din romanul cu acelaș nume).

LUCA DUMITRESCU

„CRISANTEME”

putea da lucruri din ce în ce mai bune:

„Vino, toamnă, iar, în vie, / Sus la domnul vădător, / Să cadelniți din căpue, / Ca monahul în pridvor, / Fum de negură, tămăie...”

Simple și clare incantații de abecedar, strofele lui C. V. Negruzi sunt o promisiune. În rest, „Viața Basarabiei” aduce interesante studii de istorie, literatură și recenzii oneste.

CU DESTULĂ BUCURIE

am aflat o strofă sau două, mai sănătoase, într'o carte destul de dubioasă: „În zodia cumpenilor” de Robert Cahuleanu:

„Mi-e sufletul un cântec de / joară, / „Ce tremură la gearurile tale”, / sau: / „Un pumn de nea, plângând / încet, sărută, / „Cu ultima putere, lutul gras, / În timp ce ochiul iar capătă / glas, / „Atunci când gura mai rămâne / jmută.”

Sunt în cartea asta, atâtăa banale stângăcii, dar candida prostie a acestor versuri ne-a reținut luarea aminte; semn bun.

POȘTA REDACȚIEI

Dimitrie Dorna: Un tratat asupra versificației e tot atât de util cuiva, cași unul cu privire la muzică, pictură sau alt gen artistic. Scopul unei asemenea lucrări se vedește deabia când ea se găsește în mâna unui poet, compozitor, pictor etc. și are mai mult un caracter de verificare, de confruntare cu tine însuși. N'am auzit, însă, până acum ca cineva să fi devenit poet grație memorării unui număr de tipicuri, de forme.

Intâi s'a născut poezia și-apoi deabia critica.

Sfaturi? Da: perseverență și răbdare. Și încă ceva: lectură, cât mai multă lectură.

D. I. Iftinca: Încă o desamăgire! Hotărât, e o săptămână la tristieți me concentrat și totuș lină. Adevărurile răsăr line, raza porcede lin și numai destăi unele este înfricoșat.

Probabil, al poeziei! George Ungureanu: Deviza despre care vorbești d-ta, nu-i un capriciu adoptat numai aci, la „Universul Literar”. E comună tuturor publicațiilor, așa că nu trebuie să superie. Desigur, nimeni nu este îndreptățit să se descurajeze la prima tentativă

C. T. B.: Regret mult că nu pot fi de părerea d-tale în ceea ce privește valoarea bucății primite. Nu prea are darul să uluiască, însă te poți socoti la câțiva pași de victorie. Am citit cu mult interes și plăcere manuscrisul în care, — cu excepția unor expresii cam „tari” (ca să întrebuițez un cuvânt în parte devalorizat) și-a unor dibuțel care sâcăie ideea centrală, — am descoperit talent autentic și-o largă înțelegere a frumosului.

Așteptăm altceva mai atent și cu grije scris.

O traducere bună după Tristan și Yseult a lui Bédier, poate interesa oricând, chiar cu feroce concurență făcută de Danzig et comp. Nu cunosc nicio altă traducere în românește.

C. POSTELNICU

RISCAND

a fi atacați din două părți, vom stăruî puțin, cu toată obiectivitatea, asupra „Colecției Adonis”, care ne-a trimis o bună parte din cealaltă, apărute în ultimii ani. Orice pasionat de poezie va trebui să laude gestul de a milita cu atâtă elan pentru vers, precum va trebui să desaprobe faptul că în cadrul acestei mici edituri se imprimă multe lucruri ș'abe. Incontestabil: la „Adonis” au apărut până azi destule broșuri de versuri care meritau să vadă lumina; incontestabil mai e, că tot acolo au apărut multe poezii care stăteau la un nivel scăzut, neaducând un serviciu real nici autorului, nici cititorului.

Poatecă e inevitabil ca acolo unde se scrie atât de mult și unde se publică enorm, vor trebui să se strecoare și mediocrități, dar putem spune că un control mai sever n'ar strica deloc colecției poetice „Adonis”. Prețurile truda poezilor, dar au putem înțelege negarea pentru tot ce e în afară de ei. Va trebui să mărturisim că ne-au plăcut poeme semnate: Virgil Treboniu, Cristian Sârbu, Gh. Manea-Manolache, Const. Părla, Ion Horia Munteanu, Ion Negescu, dar că în aceleași pagini am cerit versuri regretabile sau chiar purile, ale altor publicații. Într-un timp pân de furtunoase fapte, stăruința aceasta luminoasă pe marginea versului se cere remarcată; am făcut-o. Dar împreună cu însemnarea noastră, un îndemn spre obiectivitate, spre lămpoche ochu critic și spre esențele pure ale poeziei; confrățitor necunoscuti dela „Adonis”.

O REVISTA DE LICEU

dintre cele bune, este aceea a liceului „Emanuel Gojdu” din Oradea. Conduși de d. Augustin Cosma, harnic dascăl, secondat de un grup entuziast de școlari, această publicație știe de cele mai multe ori să ne înfășeze un vers proaspăt, un articol onest. De bună seamă că tot ceace se lucrează aici, are mai mult valoarea unui laboratoriu în care se experimentează; însă nouă ne place aici tocmai acest sbucium juvenil, această tendință adolescentă către culmi. Chiar dacă nu am avea un poem vrednic de transcriere, sufletul liric al tinereții care străbate paginile revistei, ar merita cuvintele noastre bune.

PE ACEASTĂ CALE

rugăm pe toți cei ce dețin poeme (medite sau publicate în reviste) de-aie regretatului prieten Silviu Roda, să ne vestească și să ne trimită manuscrisele și revistele, pentru a înlesni alcătuirea volumului de poezii postume, pe care îl pregătim. Nu ne îndoi că prietenii noștri vor răspunde acestei chemări, fără zăbăvi și tocmai de aceea le mulțumim.

Vroim, în acest fel, să punem înaintea lectorului un volum complet și nou, așa cum dragul nostru prieten ni-l descria în lungi și entuziaste epistole. Cartea se va numi „Melodii interioare”, titlu fixat chiar de poetul plecat dintre noi.

PENTRU TOȚI VERSIFICARI

precum și pentru toți cei ce scriu poezii, îngăduiți ne fie, să scriem pe hârtie acest cunoscut și perfect poem al poetului Ion Barbu: „Se ploconea răsăritean și moale, / Mălai din mâna ta să ciugu-flească, / „Albastru pâlăpăia și cald în poale / „Cum pânzele alcoolului, în / ceaceșă.

„Pe butură nebumul tău cu scufă, / „Ochi negali, grozav de triști / protoe.

„Dar mâna fi-a sucit, cum storci o ruță, / „Și-a rupt și gâtul pășării, care / jbatea”.

Mediteze toți, pe marginea acestui rotunjit și rece poem, pentru că dăbundu-i mărmile să se sperie de micșma lor. Poezia se numește „Păunul” și — după cum spunea prietenul Axente Sever Popovici, este una dintre cele mai clare piese din lirica noastră de azi.

ȘTEFAN BACIU

Vacanțe scriitoricești

Simple însemnări la 882,83 m. altitudine

- Reportaj din Căminul Scriitorilor, Bușteni -

de TEODOR SCARLAT

ASPECTE LIRICE

Incremenți în majestatea lor înaltă, munții fumegă ca în urma unui uriaș incendiu, ori se topesc în penumbra viete, când pe creștetul Caraimanului visează, albă și măreață, crucea. În mijlocul ceturilor și vânturilor stărnite dinspre Omul, monumentala ctitorie re-

D-nii N. Andreescu, Virgil Carianopol și Vladimir Cavarnali, cu doamnele

gală stă neclintită, amintind, prin metalica ei dărzenie, vitalitatea acestei românești nații, în luptă cu vijeliile sale istorice.

Pânze subțiri de ploaie se desfac departe, peste freamătul pădurilor de brad, sub ochiul fascinant al lunii pline.

Inconjurat de armate întregi de brad, castelul „Zamora” doarme lângă susurul vioiu al Prahovei. Prin balcoanele luminate cu roz și albastru pal, ghicești domnițe lăncezind în dragoste și captivitate, ca într-o veche feudă. Sus, pe turnul în care se mai văd și astăzi schiele obuzelor dușmane, din marele răboiu, flutură pavilionul în alb și ros, al cantacuzinilor... Și peste toate, noaptea răcoroasă, cu stele vii și lună de zăpadă, a unui splendid început de Iulie.

REALITĂȚI CONCRETE

Igoniți de canicula din București, pensionarii estivali ai Căminului regal al scriitorilor, întârzie în lungi conciliabule cu propriile lor inoanțe, în grădina hotelului care domină, prin arhitectonica lui masivă, centrul stațiunii. Întârzierea de două săptămâni, a S. R.-ului, de-a aranja conturile, pentru masă, la „Ursul din Carpați” dă fiecăruia gânduri negre. Liniștea atât de îndelung răvnită de fiecare scriitor care se dorea, în Bușteni, aproape numai de muză și masa de scris, s'a sfărâmat ca toate dulcile himere ale acestor îndrăgostiți de cer și slovă.

— Ce ne facem, domnilor? — se agită romancierul Sărmanul Klopstok, mărind disperarea tânărului navelist și comentator al poeziei confracților săi de generație, d. Nicolae Andreescu:

— Eu „aterizez” la d. profesor Herescu și nu mai plec dela d-sa până

Copiii

nu-mi dă ceva gologani. (D. N. Andreescu, tehnician în aviație, utilizează în discuții, ca și în scris, terminologia profesională).

Poetul Șerban Bascovici, mai îngăduitor cu oamenii și evenimentele, se resemnează, între două țigări „Bucegi” fumate în grabă:

— Hei, ce să-i faci! Să mai așteptăm, poate pică Gregorian cu vești bune.

— Dom-donnul Gregorian e la Constanta — informează placid Virgil Carianopol, de lângă criticul Vladimir Streinu, care ascultă demn și grav tînguiriile confracților, ca odinioară interpelările parlamentare.

— Ar trebui să ne dea banii cheltuiți înapoi! — se înduioșează poetul George Dumitrescu, în timp ce Radu Gyr privește absent siluetele munților ce se desenează clar, în asfințit.

Constantin-Stelian, poreclit de noi și sfântul Constantin-Stelian, din cauza prea cumînților sale atitudini, meditează stinger pe o bancă retrasă, la o lovitură de ruletă care să-i aducă lumină în socotele. Numai d. Mihail Șerban, tânărul și fecundul romancier moldav își plimbă fețița în cărucior, cu un zâmbet fericit și patern, de crezi că n'a avut niciodată deaface cu chestiunile care ne animă pe toți.

Pe Vladimir Cavarnali, proaspăt căsătorit, nu-l vede nimeni. Nimeni nu

știe când a venit, pe unde se plimbă, unde mănâncă, unde doarme, etc. Se știe numai că în cămin este poetul basarabean Vladimir Cavarnali, cu doamna, cum s'ar ști de pildă că delegatul „Societății Scriitorilor Români” la căminul din Bușteni e d. George Gregorian; dar numai atât, că atât pe primii cât și pe ultimul nu-i vede nimeni. Despre colonelul Gheuca, administratorul căminului, nu se mai știe nimic. A plecat într-o bună zi la București și plecat a fost, de parcă a sburat fără reîntoarcere ca un Guynemer...

— Ei, ce-ai mai auzit, s'a aranjat ceva? — întreabă surzător și în haine albe, criticul Șerban Cioculescu, intrând în grup.

— Nimic! — i se răspunde în cor... Și discuția continuă pe aceeași temă.

Intr'un târziu, cineva își privește ceasornicul:

— E ora unu!

— Unu? — se miră cucoanele, de pe băncile alăturate, apoi încep să strige, pe rând, la copiii care sburdă prin grădina: Barbule, Ussy! Mira! Monica! Doina! Hai la masă că-i ora unu!... N. Andreescu se uită în portofel și oftează. Sfântul Constantin Stelian se ridică amețit de gânduri iar Virgil Carianopol, la braț cu doamna, iese pe poartă, subțire și cenușiu, ca un fir de ceață...

RASARE SOARELE

— A venit Gregorian! A venit Gregorian!... Vestea s'a răspândit cu viteza luminii în cămin și, în câteva minute confracții au făcut cerc în jurul celui atât de mult așteptat.

— Știți... Eu plec!

— Ce face dom'le? Abia ai venit și pleci? Da' cu noi cum rămâne!

— Nu mai avem bani!

— Am cheltuit tot!

— De unde să știm noi că n'ai aranjat din vreme cu „Ursul din Carpați”, noi care suntem aici dela 1 Iulie.

Asaltat din toate părțile, poetul George Gregorian abia poate să spuie un „s'a aranjat totul!” și se așază obosit pe un scaun.

— Daa? Păi așa spune omule!

N. Andreescu râde fără motiv. Radu Gyr pupă pe Monica. Mihail Șerban își desmiardă fețița, iar George Dumitrescu își aprinde mulțumit o țigară, în timp ce Șerban Cioculescu plasează la timp un calambur despre descoperirea unui vin „înfundat dracului”.

Mângâindu-și mustăcioara bălaie, apare și colonelul Gheuca, grav și cu pălărie de paie.

— Uite-l dom'le și p'asta! Ei, comedie! — se miră Șerban Bascovici.

În buzunarul dela piept, al administratorului, se distinge un pachet sigilat. Ii fac semn d-lui Klopstok.

— A venit cu banii, dom'le! Să se termine odată!

— Ei, voi ce-ai mai făcut, ce-ai mai scris? — întreabă d. George Gregorian, răsucindu-și o țigară groasă.

— Aha! ascultă, cântecul nostru! — bătă din palme Radu Gyr. Parodiat după versurile d-lui N. Vlădoianu, de către poetul Cunumilor uscate, cântecul în cauză făcuse deliciul tuturor căminștilor în cele 15 zile de restriște.

— Iată-l! (a se fredona pe aria „Mi-am pus busuioc în pâr”)

„Mi-am pus busuioc la pungă,
Să vină banii
Gregorianii,
Și pasă-mi-te
Să ne achite
Masa și casa
Pelinul și vinul și chinul.

Măi busuiocule
Măi colonele
Vino devreme
Că punga gema!
Colonel, colonel!

Zică lumea ori și ce
Totu-i mânciumă
Las'o să spună
Că vin golanii
Cu gologanii.
Zică lumea ori și ce
Nu mai cred în farmece!...

Mi-am pus busuioc la birt, măi!
Ca să ne vie
Pe datorie
Măncări de toate
Și antricoate
Varză, friptură
Și sprițuri pe gratis în gură.

— Refren. —
Am pus busiuc pe nori, măi!
Că de vreo nouă
Zile tot plouă
Iar scriitorii
Văd numai norii
Și creditorii cum vin să le ia
[sunătorii.

Măi busuiocule
Măi colonele
În buzunare
Plouă prea tare
Colonel, colonel!

Zică lumea ori și ce
Las'o să spună
Că vremea-i bună
Și că vin banii,
Banii sărmanii!
Zică lumea ori și ce
Nu mai cred în S. S. R.

Radu Gyr prezintă apoi delegatului S. S. R.-ului, prins în toane bune, acti-

vitatea noastră pe cele două săptămâni, o activitate care n'avea nimic deaface cu... literatura, ea fiind de cu totul alt ordin. În definitiv de ce poezii să scrie versuri proaste la Bușteni și n'ar învâța mai bine o limbă străină? Engleza, de exemplu, limbă adecuată înălțimilor glaciare din jur, și mai ales costumului sport al lui Gyr, completat de luleaua făcută cadou, poetului, de confratele Constantin-Stelian care câștigase la ruletă.

Iată un mic „dicționar” român-englez creat ad-hoc pentru uzul general:

Societatea Scriitorilor Români = *The scripturiss Rumân Sosieté*

Personalul de serviciu = *The personnel of sirvis: Lina = Lain;*

Paraschiva = *Parescaiv; Gheorghe = Ghergs.*

Căminul Scriitorilor = *The freiers cemin.*

Vesellie = *The spritz.*

Bani = *The zeros.*

Portofel = *The knock-out.*

Chelner = *The besiss.*

N. I. Herescu = *Lord Nicolas Hereiss.*

Poet = *The trainsit.*

Copil = *The scandal.*

Camera nr. 9 (în care locuia Radu Gyr

și în care intra fiecare, ca la el acasă) *The harabebur (harababurâ).*

Providență = *The Kitzy* (nume dat d-lui general Polizu care de câte ori ne vizita avea grijă să dea la masă vin din belșug, mai ales celor tineri).

MANIFESTARI „ARTISTICE”

Se obișnuise, în anii din urmă, ca scriitorii aflați la căminul de odihnă din Bușteni să citească versuri și proză în cadrul unei șezători literare, pentru publicul local și viligiaturist. În luna Iulie, din cauza lipsei d-lui Gregorian, asemenea șezători nu s'au mai organizat. Copiii scriitorilor însă, ca să nu desmintă aptitudinile pentru artă — în diferent genul — ale părinților, au organizat cu dela ei inițiativă un... spectacol teatral pe o terasă din curtea căminului. Protagonisti: Barbu Cioculescu,

Ussy Streinu, Monica Gyr, Mira George Dumitrescu și Mira Vulcănescu. Piesa jucată: „Fetița cu scufița roșie” „pusă în scenă” de Barbu Cioculescu, care, mascat cu o hârtie neagră a făcut pe lupul, așa cum numai el știe să facă atunci când vrea s'o bage în sperieți pe Ussy. Dacă n'ar fi fost Mira George Dumitrescu, desigur că „spectacolul” ar fi fost fluerat, cu toată figurația în roșu și hodoroc-tronc, a Mirei Vulcănescu — Mira mică — ce se învârtă pe „scenă” de colo până colo în hazul mulțimei adunată ca la urs.

— Fi-va' teatrul al naibii! Cine a bănuț că o să se strângă atâta lume? — se necăjea d-na Cioculescu în „culise” unde făcea pe „directoarea artistică” pentru a salva „spectacolul”.

— Ia te uită la Ussy! Mai în față și mai tare Barbule! regisia și d-na Streinu, tot din culisă, unde d-na Gyr se trudea pe de altă parte, să învețe pe micii actori cântăce străjeriști.

Mai prudent decât toți, Barbu Cioculescu a rezolvat simplu problema scenelor „grele”: le-a jucat în casă, singur, când toți ceilalți îi așteptau apariția pe scenă. Aceasta nu l'a împiedecat, însă, ca peste partea ce i se cuvenea (62 de lei), să nu manifeste oarecare pretenții, după spectacol: nu i se plătise „drepturile de autor”.

— Ce ai, domnule?

— Mergem la Diham?

— Mergem, mergem! — răspund într-un glas, cucoanele. Vrand, nevrând, scriitorii sunt nevoiți să coboare din turnurile d-lor de fildeș și să se urce în mașinile de cursă.

— Știți că ne aduce Slama un vin... — insinuiază Kitzzi privind spre cei tineri. Numele d-lui Gh. Slama — avocat din București — ne era prea cunoscut și prea drag, pentru a socoti afirmația d-lui general Polizu, drept o farsă, utilizându-l. Iată pentruce urcăm încrezători în autobuze... Poetul Radu Gyr pare abătut.

— Ce ai, domnule?

— Ascultați, dragă, ce lupoaică tîmpită! Fuge din grădina zoologică a lui Schiel și peste câteva zile se întoarce singură, prăpădită de foame!... Și eu care îi cântam, în poezie, dorința de libertate, sus, în măreția tăcută și stearpă, a crestelor! Mi-a nenorocit poezia, bat-o Dumnezeu s'o bată!...

D-na Ulpia Botta, tânăra și serafica soție a colegului nostru de generație și poezie, Emil Botta, se amuză... Peisagiile care fug pe la ferestrele autobuzului se împletesc și se deslănțuie într-o avalanșă de verde închis, plăcut și odihnitor. Sub poduri de bărne șipotesc ape limpezi, în limpezimea și mai clavă a dimineții aburind departe, peste muchii pleșuve... Ajungem. În pădure ne întâmpină un taraf, cu „Mi-am pus busuioc în pâr”.

Sfântul Constantin Stelian joacă Volley, cu d-na Ulpia Botta, Monica Gyr și Barbu Cioculescu. D-na Lelia Colonel Mihăilescu, prietenă intimă a familiilor Cioculescu și Streinu asmută pe „Amoc” — câinele d-sale favorit — spre Ussy, care urlă, motiv destul de serios, ca să-l facă pe Barbu s'o poreclească Urlătoarea... Și... s'ar părea că vremea a trecut uniformă și leneșă. Dimpotrivă: vinul d-lui Gh. Slama și-a îndeplint conștiința datorică. La fel taraful. „Providența” fusese la înălțime.

Căminul Scriitorilor din Bușteni

CHEF LA DIHAM

După amenajarea socotelilor cu „Ursul din Carpați”, după promisiunea că banii cheltuiți li se vor restitui, scriitorii s'au reîntors la uneltele lor. D-nii Șerban Bascovici și Mihail Drumeș scriu pe aceeași terasă, dintr'o veche obișnuință. Primul traduce din Baude-

laire iar secundul scrie o piesă radio-fonică. D. Șerban Cioculescu scrie în camera d-sale un articol despre I. L. Carageale ca director de teatru, articol ce va apare în Septembrie a. c. în „Revista Fundațiilor Regale”.

Pentru aceeași revistă, d. Vladimir Streinu își scrie obișnuita-i cronică. D. V. Demetrius — bunul nostru părinte V. Demetrius — citește o istorie a revoluției franceze. Radu Gyr scrie o poezie „Fuga lupului” inspirat de o întâmplare autentică. Vladimir Cavarnali — care a apărut, în sfârșit — doarme. Virgil Carianopol a plecat la București chemat de slujbă iar Nicolae Andreescu cercetează fenomenul literar transilvan. Activitatea d-lor George Dumitrescu și Sărmanul Klopstok ne scapă. La fel aceea a d-lui Constantin Stelian care plănuește o nouă lovitură de ruletă. În curtea largă a căminului nu se mai vede picior de scriitor. Numai cucoanele pun la cale ascensiuni imaginare pe versantul Jepilor (ceace s'a întâmplat) ori ascultă corul detașamentului de străjerie din Bușteni:

„O țără-avem, frumoasă ca un rai,
„Un rege-avem ca soarele de Mai”...

D-na Măinescu, străjeră și d-sa, pare-se, fredonează cântecul, acompaniată de d-na Carianopol... Și totuși atmosfera aceasta calmă și burgheză prin tabieturile ei trebuia într-un fel colorată. Prea ne plăciserăm de mesele la ore fixe și îndelungitele ore de lucru, în sgomotul copiilor care amenajau... cimitire pentru pășarele în grădina și al tromboanelor muzicii din parc, care ne asasina toată ziua cu „Cer albastru” și „Violeta”.

„Providența” (generalul Polizu, Witzki, cum îi spuneam noi), nu ne uitase. Iată-l galant și fercheș, cum îi stă bine unei providențe:

— Ei, mergem la Diham?

— Mergem, mergem! — răspund într-un glas, cucoanele. Vrand, nevrând, scriitorii sunt nevoiți să coboare din turnurile d-lor de fildeș și să se urce în mașinile de cursă.

— Știți că ne aduce Slama un vin... — insinuiază Kitzzi privind spre cei tineri. Numele d-lui Gh. Slama — avocat din București — ne era prea cunoscut și prea drag, pentru a socoti afirmația d-lui general Polizu, drept o farsă, utilizându-l. Iată pentruce urcăm încrezători în autobuze... Poetul Radu Gyr pare abătut.

— Ce ai, domnule?

— Mergem, mergem! — răspund într-un glas, cucoanele. Vrand, nevrând, scriitorii sunt nevoiți să coboare din turnurile d-lor de fildeș și să se urce în mașinile de cursă.

— Știți că ne aduce Slama un vin... — insinuiază Kitzzi privind spre cei tineri. Numele d-lui Gh. Slama — avocat din București — ne era prea cunoscut și prea drag, pentru a socoti afirmația d-lui general Polizu, drept o farsă, utilizându-l. Iată pentruce urcăm încrezători în autobuze... Poetul Radu Gyr pare abătut.

— Ce ai, domnule?

— Mergem, mergem! — răspund într-un glas, cucoanele. Vrand, nevrând, scriitorii sunt nevoiți să coboare din turnurile d-lor de fildeș și să se urce în mașinile de cursă.

— Știți că ne aduce Slama un vin... — insinuiază Kitzzi privind spre cei tineri. Numele d-lui Gh. Slama — avocat din București — ne era prea cunoscut și prea drag, pentru a socoti afirmația d-lui general Polizu, drept o farsă, utilizându-l. Iată pentruce urcăm încrezători în autobuze... Poetul Radu Gyr pare abătut.

— Ce ai, domnule?

— Mergem, mergem! — răspund într-un glas, cucoanele. Vrand, nevrând, scriitorii sunt nevoiți să coboare din turnurile d-lor de fildeș și să se urce în mașinile de cursă.

— Știți că ne aduce Slama un vin... — insinuiază Kitzzi privind spre cei tineri. Numele d-lui Gh. Slama — avocat din București — ne era prea cunoscut și prea drag, pentru a socoti afirmația d-lui general Polizu, drept o farsă, utilizându-l. Iată pentruce urcăm încrezători în autobuze... Poetul Radu Gyr pare abătut.

— Ce ai, domnule?

— Mergem, mergem! — răspund într-un glas, cucoanele. Vrand, nevrând, scriitorii sunt nevoiți să coboare din turnurile d-lor de fildeș și să se urce în mașinile de cursă.

— Știți că ne aduce Slama un vin... — insinuiază Kitzzi privind spre cei tineri. Numele d-lui Gh. Slama — avocat din București — ne era prea cunoscut și prea drag, pentru a socoti afirmația d-lui general Polizu, drept o farsă, utilizându-l. Iată pentruce urcăm încrezători în autobuze... Poetul Radu Gyr pare abătut.

— Ce ai, domnule?

— Mergem, mergem! — răspund într-un glas, cucoanele. Vrand, nevrând, scriitorii sunt nevoiți să coboare din turnurile d-lor de fildeș și să se urce în mașinile de cursă.

— Știți că ne aduce Slama un vin... — insinuiază Kitzzi privind spre cei tineri. Numele d-lui Gh. Slama — avocat din București — ne era prea cunoscut și prea drag, pentru a socoti afirmația d-lui general Polizu, drept o farsă, utilizându-l. Iată pentruce urcăm încrezători în autobuze... Poetul Radu Gyr pare abătut.

— Ce ai, domnule?

— Mergem, mergem! — răspund într-un glas, cucoanele. Vrand, nevrând, scriitorii sunt nevoiți să coboare din turnurile d-lor de fildeș și să se urce în mașinile de cursă.

SCHIMB DE TELEGRAME

Grijuliu cu nobilii săi locatari, colonelul Gheuca anunța delegatului S. S. R.-ului, la Eforie, orice nemulțumire a acestora, fie telefonic, fie telegrafic, fără ca vreunul din noi să cunoască paterna d-sale intenție. Astfel se face că în urma unei neînsemnate neînțelegeri cu „Ursul din Carpați” pe chestiunea feburilor de mâncare servite, d. colonel Gheuca a telegrafiat, cum îi era obiceiul, d-lui Gregorian, la Eforie, de unde aceasta răspunde telegrafic:

„Pește numai seara. Rog confracții să-mi respecte căutarea sănătății.”

Gregorian

— Noi nu scriem nimic, domnule Streinu? — se adresă d. Tudor Măinescu, criticului.

— Ba da, hotărât că da, mai ales că Gheuca n'a rezolvat nimic cu mușchiulețul de purcel, pe care restauratorul ni-l servește numai când vrea el.

Peste câteva minute, oficiul telegrafic din Bușteni expedie d-lui George Gregorian, la Eforie, următoarea depesă:

„Luat cunoștință renunțat pescărie, vezi în liniște de sănătate dar răspunde urgent ce facem mușchiulețul purcel!”

Pentru confracții,

Demetrius-Cioculescu

Răspunsul d-lui Gregorian fu prompt: „Pentru peste tipărirea grăește; pentru mușchiulețul, mărfa cu bizeț. Căutați citate în seninul Socrate. La toți sănătate!”

Gregorian

— O fi el răspunsul d-lui Gregorian hazos și camaraderesc, dar „Ursul din Carpați”, ne-a spus azi, la masă, că nu se poate face șnitel! — se tînguie cineva. Radu Gyr ticluie atunci, spontan, următoarele versuri destinate a fi telegrafiate delegatului S. S. R.-ului la Eforie, vila Belona:

„Nici șnitel nu ne mai face;
„Odihnește-te în pace!”

Versurile însă nu s'au mai dus, pentru că îngrijorat de soarta confracților, d. George Gregorian a fost a doua zi printre noi.

CONSIDERAȚII ULTIME

Cu toate micile și inerențele nemulțumiri pe care ție le oferă vilegiatura, șederea la Căminul Scriitorilor din Bușteni este neasemuit de plăcută. Într-o societate — fie ea chiar de literați — în care se încrucisează floretele unor Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu și scânteie versul lui Radu Gyr, alături de acela inteligent drămuț al lui Șerban

Cea mai mică pensionară estivală a Căminului, Monica Drumeș. Alături, mama

Bascovici, într-o societate în care d. V. Demetrius știe să fie camarad și tată iar Mihail Drumeș frate bun și povătuitor, ție-e imposibil să nu te simți bine. Bușteni capătă, într-o asemenea împrejurare, atmosferă de basm, iar jocul copiilor, alături de care cea mai mică pensionară estivală a Căminului, Monica Drumeș pare o pată albă mișcătoare, aduce a epocă îndepărtată de viață trăită, în care te complaci și te întregești cu propriile-ți gânduri: înălțimile coboară în baladă și grija urcă până la cântec.